

રૂપરેખા :

- 14.0 ઉદ્દેશો
- 14.1 પ્રસ્તાવના
- 14.2 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ
 - 14.2.1 વ્યાખ્યા અને અર્થ
 - 14.2.2 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆની વૃદ્ધિ
 - 14.2.3 કન્સોર્ટિઆની જરૂરિયાત
 - 14.2.4 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના ઉદ્દેશો
 - 14.2.5 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના લાભો
- 14.3 ભારતમાં કન્સોર્ટિઆ
 - 14.3.1 INDEST
 - 14.3.2 FORSA
 - 14.3.3 UGC - Infonet
 - 14.3.4 CSIR : વિજ્ઞાણકીય જર્નલ્સ કન્સોર્ટિઅમ
 - 14.3.5 IIM કન્સોર્ટિમ
 - 14.3.6 HELINET
- 14.4 અન્ય દેશોમાં કન્સોર્ટિઆ
 - 14.4.1 IDAL
 - 14.4.2 KERIS
 - 14.4.3 CONCERT
 - 14.4.4 CURL
 - 14.4.5 ICOLC

- 14.5 સારાંશ
- 14.6 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો
- 14.7 ચાવીરૂપ શબ્દો
- 14.8 સંદર્ભો અને વિશેષ વાચન

14.0 ઉદ્દેશો (OBJECTIVES)

- ◆ આ એકમના અંતે તમે સમર્થ હશો.
- ◆ ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆની વ્યાખ્યા અને કન્સોર્ટિઆનો અર્થ સમજી શકશો.
- ◆ ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના વિકાસને સમજી શકશો.
- ◆ ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના હેતુઓ, લક્ષણો અને લાભ સ્પષ્ટ કરી શકશો.
- ◆ ભારતમાં ઉપલબ્ધ ઈ-કન્સોર્ટિઆ ના જુદા જુદા પ્રકાર ચર્ચો.
- ◆ અન્ય દેશોમાં ઉપલબ્ધ કન્સોર્ટિઆથી તમે પરિચિત થશો.

14.1 પ્રસ્તાવના : (INTRODUCTION)

અગાઉ આપણે ભારતના ગ્રંથાલય અને માહિતી નેટવર્ક ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, કેલિબ્રેટ, ડેલનેટ વગેરેના પ્યાલ, હેતુઓ અને સંચાલન વિષે વિગતવાર ચર્ચા Block - 4, MLIS - 05 માં કરવામાં આવી છે. માટે આ એકમમાં માત્ર ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ વિષે પ્રકાશ પાડીશું.

ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆમએ ડિજિટલ સ્ત્રોતોને સ્થાનિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીયક્ષેત્રે સહભાગીદારીતા માટે જાણીતું છે. ભારત અને પરદેશના ક્ષેત્રોમાં કેટલાક ગ્રંથાલયોએ તેમના માનવીય અને વિજ્ઞાણસ્ત્રોતોની ભાગીદારી અર્થે ઉપભોક્તાઓની અપેક્ષાઓ અને માંગને ધ્યાનમાં રાખીને ગુણવત્તાયુક્ત સેવાઓ સંતોષવા / આપવા માટે કન્સોર્ટિઆનું બંધારણ કરેલ છે. (સ્વરૂપ આપેલ છે.)

ઉક્ત બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રસ્તુત એકમમાં આપણે ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆમ તેની વૃદ્ધિ, જરૂરિયાત, ઉદ્દેશો, લાભ વગેરેની ચર્ચા કરીશું. આ ઉપરાંત આપણે ભારત અને વિદેશમાં ઉપલબ્ધ પ્રખ્યાત ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ વિષે પણ ચર્ચા કરીશું.

14.2 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ (LIBRARY CONSORTIA) :

14.2.1 વ્યાખ્યા અને અર્થ (Definition and Meaning) :

બિશ્વાસ અને દાસ ગુપ્તાના (2001) જણાવ્યા અનુસાર કન્સોર્ટિઆ શબ્દને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય.

કન્સોર્ટિઆમ “મુખ્યત્વે સામાન્ય હેતુ માટે સંખ્યાબંધ સત્તાઓ અને કંપનીઓ વગેરે નો કામચલાઉ સહકાર છે. આ એક એવું સંગઠન છે કે જેમાં એકસમાન સંગઠનો / સંસ્થાઓ વગેરે ભેગાં મળીને ઉપભોક્તાના ચોક્કસ હેતુ માટે સમાન વસ્તુ કે સેવાનું નિર્માણ કરીને તેઓને સેવા આપે છે.”

ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆમ એ “કોઈ બે અથવા બેથી વધારે માહિતી એજન્સીઓ કે જેઓ કોઈ ચોક્કસ કાર્યના સંકલન સહકાર અને પુનઃગઠન માટે એકબીજાના હેતુઓ અને લાભો પ્રાપ્ત કરવા, સામાન્ય રીતે સંમત થતા સમુદાય(સહકારી) છે. કન્સોર્ટિઆ મુખ્યત્વે સ્થાનિક, પ્રાદેશિક, રાષ્ટ્રીય કે આંતરરાષ્ટ્રીય ધોરણે કોઈ માળખાકીય આધારે, વિષયના આધારે કાર્યરત રહે તે પ્રમાણે બનાવવામાં આવે છે.

ઉપરની વ્યાખ્યા પરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે કન્સોર્ટિઆમ એ જુદા જુદા પ્રકારના ગ્રંથાલયોની સહકારી સંસ્થા છે. તેનો મુખ્ય હેતુ બંધારણીય સભ્યોને / કાયદાકીય સંસ્થાની સમૂહગત શક્તિઓ દ્વારા શૈક્ષણિક અને સંશોધન કરનાર સભ્યોને માનવીય અને માહિતી સ્ત્રોતોની સગવડ પૂરી પાડે છે. સહકારી ધોરણે પ્રાપ્તિ દ્વારા વિજ્ઞાણસ્ત્રોતો ઉપલબ્ધ બનાવવા. ભૌતિક સંગ્રહ ઉપલબ્ધ બનાવીને આંતર-ગ્રંથાલય લેવડ-દેવડ અને પ્રલેખ વિતરણ દ્વારા ઉપભોક્તાને સંસાધન ભાગીદારી અને સેવા આપવામાં સહકાર આપવાનો છે.

14.2.2 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆની વૃદ્ધિ : (Growth of Library Consortia)

સામાન્ય રીતે કહીએ તો, શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો પાસે કન્સોર્ટિઆ તૈયાર કરવા માટે ઘણી વિશાળ માત્રામાં સાધનો ઉપલબ્ધ છે. પૂરાવા તરીકે જુદા જુદા કન્સોર્ટિઆનું સાહિત્ય અને વેબસાઈટ.

પરંપરાગત ગ્રંથાલય સહકારનું સામાન્ય સ્વરૂપ, સંઘસૂચિ, સંગ્રહ સગવડ, સંગ્રહ વિકાસ અને માનવીય સંસાધનની સ્થાનિક, રાષ્ટ્રીય અને પ્રાદેશિક ક્ષેત્રે ભાગીદારી તેમની છેલ્લામાં છેલ્લી ઉપભોક્તાને અસરકારક સેવા આપવાની સાથે થઈ હતી. સહકારનું અન્ય સ્વરૂપ એ મુખ્યત્વે આંતરગ્રંથાલય લેવડ-દેવડ સેવા કે જ્યાં એકબીજાની પરસ્પર સંમતિથી ગ્રંથાલયો પુસ્તકો / સામગ્રી લેવડ-દેવડની પ્રક્રિયામાં સહકાર આપવા સંમત થાય. સહકારનું આ સ્વરૂપ ગ્રંથાલયના પુસ્તકો અને સામયિકો કે જે સ્થાનિક ક્ષેત્રે ઉપલબ્ધ નથી ત્યાં શક્ય બન્યું. પોસ્ટ, ફેક્સ અને કુરિયર સેવાનો વિનંતીને આધારે માહિતી / સામગ્રી વિતરણ માટે માધ્યમ તરીકે ઉપયોગ થયો.

વર્તમાન સમયના સંદર્ભમાં જોઈએ તો ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ પરિવર્તન પામી ડિજિટાઇઝેશન સ્વરૂપે, સંરક્ષણ અને આભાસી સંદર્ભ તરીકે ઘણા ગ્રંથાલયોએ વાઙ્મયસૂચિ પ્રક્રિયામાં કાર્ય અને ડેટાબેઝ શોધ તરીકે કમ્પ્યુટર સેવાની શરૂઆત કરેલ છે. ખરેખર માહિતી વિસ્ફોટએ માહિતી ટેકનોલોજીના વિકાસને આભારી છે.

Landesman અને Reenen (2000)ના જણાવ્યા અનુસાર વર્તમાન સમયમાં કન્સોર્ટિઆએ “વિસ્તૃત સમિતિ માળખું, પૂર્ણ સમયનો સ્ટાફ અને કારોબારી ડાયરેક્ટર્સ વેબપેજ, નીતિઓ. પ્રક્રિયાઓ અને સંસ્થાની સુરક્ષાને ધ્યાનમાં લઈ તેઓએ અન્ય પ્રકારની સંસ્થાઓનો સમાવેશ કરી, સાથે સાથે ગ્રંથાલયો, સંગ્રહાલયો, ડોસ્પિટલ્સ, સંશોધન સમૂહ અને ઐતિહાસિક સમાજની શરૂઆત કરી છે.” માહિતી ઉદ્યોગમાં વૃદ્ધિ અને વિતરણ માટે ઈન્ટરનેટના પરિણામે પ્રકાશકો પણ પ્રાપ્તિ અને સંકલન પ્રક્રિયા

ભેગી કરીને વિજ્ઞાણકીય વિષયવસ્તુ અને વેબ સ્ત્રોતોના પેકેજને કન્સોર્ટિઆ સ્વરૂપે આપવાની પ્રક્રિયામાં છે.

14.2.3 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆની જરૂરિયાત : (Need for Library Consortia)

ગ્રંથાલયો બધા જ સ્તરે આધુનિકતા અપનાવતાં આવ્યા છે. રૂઢિગત માહિતીના સ્ટોર હાઉસથી માહિતી પૂરી પાડનાર અને માહિતીક્રાંતિએ તેમનામાં પરિવર્તન લાવી ઈન્ટરનેટ અને વર્લ્ડ વાઈડ વેબમાં પરિવર્તન કરી દીધેલ છે. એ સનાતન સત્ય છે કે શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોની પ્રક્રિયા રૂઢિગત પરંપરા કટોકટીના રૂપમાં છે આમ છતાં શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો માટે એ મહત્વનું છે કે તેઓ નીચેના કારણસર ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ અપનાવે.

- ◆ વૈજ્ઞાનિક માહિતીની કિંમતમાં સતત વધારો થતાં શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોએ અપૂરતા વાર્ષિક બજેટના કારણે વૈજ્ઞાનિક જર્નલ્સ રદ કરવા પડે છે ;
- ◆ માહિતી / જ્ઞાનના વધુ પડતા વિસ્ફોટને કારણે વ્યક્તિગત ગ્રંથાલયો માટે સંદર્ભ માહિતી મેળવવાની પ્રક્રિયા અશક્ય લાગે છે. પરિણામે ગ્રંથાલયોએ ઉપભોક્તાની જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે વધુને વધુ અનુદાન પર નિર્ભર રહેવું પડે છે ;
- ◆ ખૂબ ઝડપથી વિકસતી ટેકનોલોજીને કારણે ગ્રંથાલય સ્ટાફ, નવા હાર્ડવેર, સોફ્ટવેર, શિક્ષણ અને તાલીમના સતત બોજ નીચે જકડાયેલ રહે છે ; અને
- ◆ નવી ટેકનોલોજીનું પર્દાપણ (i. e. world wide web) દરેક માધ્યમોમાં થવાને કારણે ઉપભોક્તાની માંગમાં અનેક ઘણો વધારો થયો છે. વળી, ઉપભોક્તા શક્ય તેટલી ઝડપે રોજિંદા જરૂરિયાતની માહિતી મળી રહે તેવી અપેક્ષા રાખે છે.

14.2.4. ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના ઉદ્દેશો (Objectives of Library Consortia)

ગ્રંથાલયના કન્સોર્ટિઆના મહત્વના ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે.

- ◆ સભ્ય ગ્રંથાલયોમાં પુસ્તક પ્રાપ્તિ, પ્રક્રિયા, સંગ્રહ, સંરક્ષણ, ગ્રંથાલય સામગ્રી અને માહિતીનું શોષણ પ્રસારણ અને વિતરણ પોતાની સંસ્થાના ફાયદા માટે અને ઊભી થતી સમસ્યાઓના નિરાકરણ માટે સહકાર અને કન્સોર્ટિઅમ વિકસાવેલ છે.
- ◆ સંસ્થા પોતાના હેતુઓ સિદ્ધ કરી શકે તે માટે કન્સોર્ટિઅમને વાપરવામાં ગ્રંથાલયને મદદ કરવી.
- ◆ સંશોધન સમુદાયને નવીન પ્રક્રિયાઓ માટે પ્રમુખ નેતાગીરી અને તકો પૂરો પાડવી.
- ◆ ગ્રંથાલયોના સ્ત્રોતોને ભૌતિક અને આભાસી સ્વરૂપમાં જનસમુદાયને પૂરા પાડવાં.
- ◆ સભ્યોને વ્યક્તિગત તથા સમૂહગત ક્ષમતા કેળવી એકબીજાનો સહકાર મેળવી શકે તેવું માળખું રચવું. સંશોધન ગ્રંથાલયનું મૂલ્ય રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંશોધક સમાજને સમજાય તે માટે ગ્રંથાલયો તેના સભ્યોને ચોક્કસ ફોરમમાં ગોઠવી પ્રોફાઈલ બનાવવી/વિકસાવવી.
- ◆ ગ્રંથાલયોને ભાવિ દિશા મળે તે માટે આયોજન વિકસાવવું.
- ◆ ગ્રંથાલયના ધ્યેયો અને સભ્યોને રાષ્ટ્રીય સ્વીકૃતિ આપવી.
- ◆ ગ્રંથાલયોની નાણાંની પ્રાથમિકતા, સંશોધન સહાયતા માટે નાણાંકીય જોગવાઈ અંગે વિકાસલક્ષી અસર રાષ્ટ્રીય મુદ્દા કે પ્રાથમિકતા નક્કી કરવી/ઓળખ કરવી.
- ◆ સંશોધનની જરૂરિયાતની ખાતરી અને સ્કોલરશીપને પ્રાથમિકતા આપવાથી કન્સોર્ટિઅમ ખરીદી પ્રવૃત્તિમાં સંકળાયેલ રાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓને અસર કરે છે.
- ◆ ગ્રંથાલયની માહિતી અને તેની પ્રવૃત્તિઓને શક્ય તેટલી વિસ્તૃત રીતે ચોક્કસ સંદર્ભમાં પ્રકાશન અને વિસ્તરણ કરવું.
- ◆ સલાહ-મસલત પ્રક્રિયાઓને ચોક્કસ જવાબ આપવો.
- ◆ બધા જ સભ્ય ગ્રંથાલયોને વાઙ્મયસૂચિગત ડેટા ઉપલબ્ધ કરાવવો.

- ◆ મેળવેલ / ઉપલબ્ધ માહિતી માટે વ્યૂહરચના ઘડવી અને સામયિકની સૂચિના રેકોર્ડઝ માટે વ્યવસ્થા કરવી. / સગવડ કરવી.
- ◆ સભ્ય ગ્રંથાલયોમાં સંગ્રહિત વાઙ્મયસૂચિગત રેકર્ડ્સ યાંત્રિક વાચન સ્વરૂપમાં પહોંચે તેવી સગવડ કરી આપવી.
- ◆ કન્સોર્ટિઅમ સંઘસૂચિમાંથી રેકોર્ડ ધરાવનાર કન્સોર્ટિઅમના ડેટાની પ્રાપ્તિ કરાવી તે માહિતી કયા સ્થાનેથી મળશે તેની જાણકારી ; અને
- ◆ કન્સોર્ટિઅમ ગ્રંથાલયમાંથી વિજ્ઞાણસ્રોતો ઉપલબ્ધ થઈ શકે તે માટે મેટાડેટાની સગવડ આપવી.

14.2.5 ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના લાભ (Advantages of Library Consortia)

ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના કેટલાક લાભ નીચે જણાવ્યા અનુસાર છે.

- ◆ દરેક સભ્ય ગ્રંથાલયોને પોતાના સ્રોતોને નુકશાન પહોંચાડ્યા સિવાય દરેક સંસ્થાને સંશોધન ભાગીદારીની ક્ષમતા પૂરી પાડે છે.
- ◆ ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઅમનો સંગ્રહ દરેક સભ્ય ગ્રંથાલયોને તેના ઉપલોક્તાને નિષ્ણાંત સંશોધન કરવા સહાય કરે છે.
- ◆ સહકારી સંશોધન અને (માહિતી) ટેકનોલોજીના પદ્ધિપણ થવાથી સેવાઓમાં સુધારો આવે છે તથા ખર્ચમાં કરકસરતાની અસર અનુભવાય છે.
- ◆ સ્ટાફનો વિકાસ અને આદાન-પ્રદાન ગુણવત્તાયુક્ત સેવાને આગળ વધારે છે.
- ◆ કન્સોર્ટિઅમ દ્વારા ખર્ચમાં ઘટાડો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.
- ◆ ગ્રંથાલયમાં છેલ્લામાં છેલ્લા ઉપલોક્તા એક ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ વધુમાં વધુ સ્રોતોનું ફળ ભોગવી શકે છે. (ઉપયોગ કરી શકે છે.) જ્યાં સુધી કન્સોર્ટિઅમ એક એજન્ટ તરીકે બધાં જ ગ્રંથાલયો સાથે કરાર કરે છે. તેની ખરીદ કિંમત ઓછી હોય છે. જેનાથી તે વ્યક્તિગત સંસ્થાને પણ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.
- ◆ નવા વિજ્ઞાણકીય સ્રોતોના પ્રવેશ સાથે ઈન્ટરનેટ અને વર્લ્ડ વાઈડ વેબ દ્વારા ગ્રંથાલય સેવાઓ પૂરી પાડવામાં વધારે સરળતા રહે છે. (ઉલ્લેખનીય છે કે આ સેવા ઈન્ટરનેટ અને www દ્વારા અપાતી હોય છે.)
- ◆ શક્ય એટલી ઓછી કિંમતે આંતર ગ્રંથાલય લેવડ-દેવડ ત્વરિત બનાવી શકાય.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises)

1. 'ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆ' પદની વ્યાખ્યા આપો.

2. ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના લાભોની ચર્ચા કરો.

નોંધ 1. નીચે આપેલ જગ્યામાં તમારા ઉત્તરો લખો.

2. એકમને અંતે આપેલ ઉત્તરો સાથે તમારા ઉત્તરો સરખાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14.3 ભારતમાં કન્સોર્ટિઆ (CONSORTIA IN INDIA)

અગાઉ આપણે જોયું તેમ કન્સોર્ટિઅમ એ સર્વત્ર વ્યાપક છે કારણ કે ઈન્ટરનેટ દ્વારા દુનિયાની માહિતી જે ડિજિટલ સ્વરૂપે પ્રકાશિત થાય છે તે મેળવી શકાય છે. તે ગ્રંથાલયો વચ્ચે માહિતી ભાગીદારીમાં સંકલન અને સમન્વય કરવાના સંદર્ભમાં એ સહકાર છે. ભારતમાં સહકારના મૂળ છેક 1980ના ગાળાથી દેખાય છે. માહિતી અને પ્રત્યાયન ટેકનોલોજીના વિકાસને કારણે ભારતનાં કેટલાક શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો કન્સોર્ટિઆ સ્વરૂપે જોડાય છે. તેમાંના કેટલાક મોટા કન્સોર્ટિઆ જે ભારતમાં છે તે નીચે મુજબ છે.

- ◆ INDEST
- ◆ FORSA
- ◆ UGC - Infonet
- ◆ CSIR - E - CONSORTIA
- ◆ IIM - CONSORTIA
- ◆ HELINET

ચાલો, આપણે ઉપરના વિભાગોની ટૂંકમાં ચર્ચા કરીએ.

14.3.1 (INDEST)

INDEST અર્થાત્ ભારતનું રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનું ડિજિટલ ગ્રંથાલય છે. (Indian National Digital Library in Science and Technology) ને “ભારતની ટેકનિકલ શિક્ષણ પદ્ધતિ માટેનું વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતોનું લવાજમ (Subscription) આધારિત કન્સોર્ટિઆ છે.” જે માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા પ્રો. એન. બાલાક્રિશ્નનની ચેરમનેશીપ હેઠળ નિષ્ણાંતોના સમૂહ દ્વારા અપાયેલ માર્ગદર્શનને આધારે રચવામાં આવેલ છે. તેનું મુખ્ય કેન્દ્ર ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી (IIT), દિલ્હી ખાતે આવેલ છે.

◆ INDEST ના ઉદ્દેશો (Objectives of the INDEST) :

INDEST કન્સોર્ટિઅમના મુખ્ય ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે :

1. સાત ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી (IITs) અને ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ સાયન્સના જર્નલ્સનું લવાજમ ભરી, પ્રાપ્ત કરી અને સંચાલન થકી લવાજમી જર્નલ્સના સાહિત્ય માટે એક સમાન પ્રવેશદ્વાર ખોલી આપે છે.
2. બધા જ સભ્યો દ્વારા લવાજમથી મંગાવેલ જર્નલ્સમાંથી માહિતી શોધી અને પ્રાપ્ત કરી શકે તે માટે એક પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડે છે.
3. પ્રાદેશિક એન્જિનિયરિંગ કોલેજ (નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી)ના વિદ્યાર્થીઓ અને સંશોધકો સમાન ડેટાબેઝ ઉપયોગ લઈ ફાયદો મેળવી શકે તે માટે તક પૂરી પાડે છે. અને IITs અને IISs સંગ્રહમાંથી ભાગીદારી કરી શકે તે માટે સહયોગ પણ આપે છે.

◆ INDESTના લક્ષણો :

INDEST ના સામાન્ય લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

1. તે TOCs (વિષયવસ્તુના મુદ્દા) અને સંપૂર્ણ લેખના લખાણ સમાન પ્રવેશ પૂરો પાડે છે ;
2. કન્સોર્ટિઆના બધાં જ સભ્યો દ્વારા લવાજમી અને ઉચ્ચકક્ષાનું વિષયવસ્તુ ધરાવતાં સામયિકો (જર્નલ્સ)ને મુદ્રિત તથા ઓનલાઈન TOCs (Table of Contents) અને ડેટાબેઝ બંને એક સમાન શોધની પરવાનગી આપે છે.
3. સંપૂર્ણ આર્ટિકલ જ્યાં પણ ઉપલબ્ધ હોય તેનું જોડાણ (Link) પૂરું પાડે છે ;
4. તે લેખની વાઙ્મયસૂચિગત માહિતી શોધવાની અને તેની સંપૂર્ણ લખાણ શોધવાની લિન્કની સગવડતા આપે છે ;
5. દરેક સહભાગી કન્સોર્ટિઆના દરેક સભ્યોને વિષયવસ્તુ તેના સર્વર પર પ્રતિબિંબ થાય તેવી વ્યવસ્થા તેની પાસે છે ;
6. દરેક કન્સોર્ટિઆના સભ્યો દ્વારા લવાજમ ભરવામાં આવેલ જર્નલ્સનું લિસ્ટ જોઈ શકે તેવી વ્યવસ્થા છે ; અને
7. કન્સોર્ટિઆના એક સભ્ય બીજા સભ્ય પાસેથી પ્રતિકૃતિ (ઝેરોક્ષ) માટે (E- mail) વિનંતી મોકલી શકાય છે.

◆ કન્સોર્ટિઅમ કઈ રીતે કાર્યાન્વિત છે ?

કન્સોર્ટિઅમ મુખ્યત્વે તેના મુખ્યકેન્દ્રથી કાર્યાન્વિત થાય છે. માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય (MHRD)એ જરૂરી ફંડ (નાણાંકીય સહાયતા) આપવા સંમત થયેલ છે. જેમ કે,

- ◆ IISc, IITs, NITs, RECs અને બીજી અન્ય સંસ્થાઓના વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતોના લવાજમ અને
- ◆ કન્સોર્ટિઆને કાર્યાન્વિત કરવા માટે

રાષ્ટ્રીય સંચાલન સમિતિની છત્રછાયા હેઠળ કન્સોર્ટિઆનું વડું મથક કાર્યરત છે. જેમાં 10 સભ્યો આંતર સંસ્થાકીય સંકલન અને યોજનાઓ માટે ભારત સરકારની સમગ્ર નીતિના નિદર્શન હેઠળ નિર્ણય લેવામાં આવે છે. આ મંત્રાલયે એક રાષ્ટ્રીય સમીક્ષા સમિતિની પણ રચના કરેલ છે. જે INDEST કન્સોર્ટિઅમ 7 સભ્યોનું બનેલ છે. રાષ્ટ્રીય સમીક્ષા સમિતિ સમગ્ર નીતિઓ, નિરીક્ષણ, સંકલન UGC અને AICTE સાથે કન્સોર્ટિઅમ અંગે જવાબદાર છે.

- ◆ **INDESTના સભ્યો (Member of INDEST) :**

MHRDના નિયુક્ત કરેલા સભ્યોની ભલામણને આધારે સંસ્થાઓને નીચે જણાવેલ ત્રણ શ્રેણીમાંવિભાજિત કરેલ છે.

- ◆ **શ્રેણી-1 (8 સંસ્થાઓ) (Category-I) (8 Institutions)**

- Indian Institute of Science, Bangalore
- Indian Institute of Technology, Bombay
- Indian Institute of Technology, Delhi
- Indian Institute of Technology, Guwahati
- Indian Institute of Technology, Kanpur
- Indian Institute of Technology, Kharagpur
- Indian Institute of Technology, Madras
- Indian Institute of Technology, Roorkee

- ◆ **શ્રેણી-2 (20 સંસ્થાઓ) Category- II (20 Institutions)**

- All Regional Engineering Colleges (RECs/ NITs) 17 Institutions
- Indian Schools of Mines, Dhanbad
- North Eastern Regional Institute of Science and Technology, Itanagar
- Sant Longowal Institute of Engineering and Technology, Sirsa

- ◆ **શ્રેણી-3 (15 સંસ્થાઓ) Category- III (15 Institutions)**

- Indian Institute of Management, Ahmedabad
- Indian Institute of Management, Bangalore
- Indian Institute of Management, Calcutta
- Indian Institute of Management Indore
- Indian Institute of Management, Kozhikode
- Indian Institute of Management, Lucknow
- National Institute of Training in Industrial Engineering, Bombay
- Indian Institute of Information Technology and Management (IIITM Gwalior)
- Indian Institute of Information Technology and Management (IIITM) Allahabad
- Punjab Engineering Collage, Chandigarh
- Dhirubhai Ambani Institute of Information and Communication Technology, Gandhinagar
- Tata Institute of Fundamental Research, Laboratory of Computational mathematics, Pune
- Birla Institute of Technology, Ranchi
- Nirma Institute of Technology, Ahmedabad
- SONET, Hyderabad.

સંપૂર્ણ સત્તા સાથે કન્સોર્ટિઅમ AICTE અધિકૃત અને UGC સંલગ્ન સંસ્થાઓ સાથે પણ હાથ મિલાવી સહકાર સાધી ભારતની એન્જિનિયરિંગ ટેકનોલોજીકલ સંસ્થાઓના પ્રકાશનો સાથે નીચા લવાજમ રેટ (ડિંમત) અને ઉચ્ચ કક્ષાની સંમતિ કરાર કરીને ભાગીદારી દ્વારા લાભ મેળવવાના હેતુથી પ્રસ્તાવ મૂક્યો. અથવા આ પ્રસ્તાવ દ્વારા 60થી વધુ સરકારી સરકાર સહાયિત એન્જિનિયરિંગ કોલેજો તથા યુનિવર્સિટીના ટેકનિકલ વિભાગોએ કન્સોર્ટિઅમ સાથે જોડાણ કરી AICTE પાસેથી નાણાંકીય સહાયતા મેળવી છે.

INDEST દ્વારા વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતો :

ઉપર જણાવેલ જુદી જુદી શ્રેણીના સભ્યો મુજબ INDEST દ્વારા નીચે જણાવેલ વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતો ઉપલબ્ધ કરાવે છે. સ્ત્રોતોની વિગતો, અને સભ્યોની શ્રેણી કે જેઓ નીચે જણાવેલ સ્ત્રોતોને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, મેળવી શકે છે તે સારણી 14.1માં જણાવેલ છે.

સારણી 14.1 : સ્ત્રોતોની વિગતો અને સભ્ય શ્રેણી

(Details of Resources and member Category)

સ્ત્રોતો (Resource)	સભ્ય શ્રેણી કે જેઓ સ્ત્રોતો મેળવી શકે છે. Mamber (Catagory who can access the resource)
સંપૂર્ણ ગ્રંથાંશ સ્ત્રોત (Full Text Source)	
IEL Online	All Categories
Science Direct and Ideal*	I
Science Direct (on tria)	II
Springer Verlag*	I & II
ABI/ Inform	I & III
ACM Digital Library	I & III
ASTP	II & III
India Informer	III
CRIS INFAC Business intelligence Service*	III
CERS INFAC Bussiuess Intelligence Service*	III
CERC's Insight*	III
Springer's Link	III
BIBLIO GRAPHICS DATABASES	
COMPENDEX + AND INSPES	I
Web of Science	I
Scifinder Scholar	I
Mathsci Net	I
JCCC (J- Gate Custom Content for Consortia)	I, II & III
J-gate (Free for th first year)	I and II
* Print subscription to be maintained by the beneficiary institutions	
\$ Limits on number or downloads.	

14.3.2 (FORSA)

1980 પહેલાં ગ્રંથપાલો જે સંસ્થામાં કામ કરતા ત્યાં ખગોળશાસ્ત્ર અને ખગોળ ભૌતિકી સંશોધન માટે મુખ્ય વિષય ગણાતો જેથી અનુભવના આધારે જણાયું કે સંસાધન ભાગીદારી માટે ગ્રંથાલયો વચ્ચે ગોષ્ઠિ (Forum) કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થઈ જેના માટે નીચેના કારણો જવાબદાર છે.

- ◆ દેશભરમાં ખૂબ જ ઓછી સંસ્થાઓ ખગોળશાસ્ત્ર અને ખગોળ ભૌતિકીના ક્ષેત્રે સંશોધનમાં સંકળાયેલ હતી.
- ◆ ખગોળશાસ્ત્ર અને ખગોળ ભૌતિકી સંસ્થાઓમાં સંશોધન કરતા ખગોળશાસ્ત્રીઓ વચ્ચે સલાહ મસલત માટે આદાન પ્રદાન શરુ થઈ ગયું હતું.
- ◆ કોઈ પણ ગ્રંથાલય સ્ત્રોતોની બાબતમાં સંપૂર્ણપણે સ્વનિર્ભર હોઈ શકે નહિ અને સભ્ય ગ્રંથાલયોના સંગ્રહની પ્રાપ્તિ (પ્રવેશ) એ ડુપ્લીકેશનને ઓછું કરે છે.
- ◆ માહિતીસ્ત્રોતોના મહત્તમ ઉપયોગ માટે સભ્ય ગ્રંથાલયોએ પરસ્પર ઉપયોગ કરી લાભ મેળવવા જોઈએ.

ગોષ્ટિમંચના સભ્યો ઉપર જણાવેલા પ્રસ્તાવને આધારે તેની પ્રથમ મિટિંગ ખગોળશાસ્ત્ર/ખગોળ ભૌતિકીના સ્ત્રોતોની ભાગીદારી માટે (FORSA))નું ગોષ્ટિમંચ જૂન 21, 1981માં રામન રીસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યૂટ બેંગલોરખાતે મળ્યું. જેનો મુખ્ય આશય ખગોળશાસ્ત્ર અને ખગોળ ભૌતિકીના માહિતી સંદર્ભ સાહિત્ય મેળવવા ઝડપી માહિતી પ્રસારણ કરવાની વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો.

પ્રસ્તુત ચર્ચાને પરિણામે સંપૂર્ણ પ્રક્રિયાની વિધિ અને સંકલનનું સૂચિત યોજનાનું અમલીકરણ કરવામાં આવ્યું.

◆ **અદ્યતન જર્નલ્સની સંઘ સૂચિ (Union Catalogue of Current Journals):**

ખગોળશાસ્ત્ર અને ખગોળ ભૌતિકીના ક્ષેત્રે ચોક્કસ જર્નલ્સમાં વિશેષ માહિતી આપેલ છે તેની ઉપલબ્ધતા અંગેની જાણકારીમાં સંઘ સૂચિ મદદ કરે છે. જે તે ચોક્કસ ગ્રંથાલયમાં મેળવવાનું માધ્યમ પણ મહત્વના પેપર ઝેરોક્ષ કરાવવામાં મદદરૂપ બને છે.

◆ **વાર્ષિકી અને અનિયમિત પ્રકાશનોની સંઘ સૂચિ (Union catalogue of annuals and Irregular Publication) :**

રોજિંદા રૂટિન જર્નલ્સ, વાર્ષિકી અને અનિયમિત પ્રકાશનો સતત ક્રમિક પ્રકાશિત થતા પરંતુ તે સતત ચાલુ રહે તેવો પ્રયાસ કરાશે.

◆ **સંદર્ભ સાધનોની સંઘસૂચિ (અગ્રંથ સ્ત્રોતો) (Union Catalogue of Refernces tools (Non Book Source) :**

ખગોળશાસ્ત્ર/ખગોળ ભૌતિકીનો ડેટા જે જર્નલ્સમાં અથવા અહેવાલમાં પ્રકાશિત થાય છે તે શીઘ્ર પ્રાપ્ત થતી નથી. આવી સામગ્રી મેળવવામાં સંઘસૂચિ સહાયતા કરે છે.

◆ **સંદર્ભ સાધનોની સંઘસૂચિ (પુસ્તક સ્વરૂપના સ્ત્રોતો) Union Catalogue of Reference tools (Book Source)**

સૂચિ જેવી કે સ્ટાર સૂચિ, રોજનીશી, પંચાંગ નિર્દેશિકા, વિશ્વકોશો વગેરે.

◆ **ખગોળશાસ્ત્ર અને ખગોળ ભૌતિકીમાં અદ્યતન સંશોધન (Recent Research in Astronmy & Astropshychis (RRIA)) :**

અન્ય ગ્રંથાલયો દ્વારા મેળવેલ મુદ્રિત પૂર્વેની માહિતી, જર્નલ્સમાં પ્રકાશિત પેપર્સ અને અપરંપરાગત રીતે પ્રકાશિત પ્રકાશનોની વાઙ્મયસૂચિગત યાદીનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે.

◆ **આદેશ આપેલ પુસ્તકો (Books on Order) :**

સભ્ય ગ્રંથાલયો દ્વારા ઓર્ડરથી મંગાવેલ પુસ્તકોની યાદી અંગેની માહિતી આનાથી સભ્યોને જે તે ક્ષેત્રના નવા પ્રકાશનો અંગેની જાણકારી મેળવવાની સગવડ પૂરી પાડે છે. જેથી ગ્રંથ પ્રાપ્તિમાં ડુપ્લીકેશન અટકાવી શકાય.

◆ **મહાનિબંધોની સંઘ સૂચિ (Union Catalogue of theses) :**

મહાનિબંધો અંગેની માહિતી (FORSA) પાસે હોવાથી સભ્ય ગ્રંથાલયોને મદદ થાય છે.

◆ **ડુપ્લીકેશનની સંઘ સૂચિ (Union Catalogue of Duplicates) :**

સભ્ય ગ્રંથાલયો પાસે જે ડુપ્લીકેટ ઉપલબ્ધ છે તેની યાદી મળે જેનો મુખ્ય આશય સભ્ય ગ્રંથાલયોને દાન કે ભેટમાં આપી દેવું.

◆ ફોરસા ગ્રંથાલયોમાં સગવડતા (Facilities with Forsa Libraries) :
માઈક્રો ફિલ્મ રિડર, પ્રિન્ટર, પ્રતિનિર્માણ મશીન, કાર્ડ ડુપ્લીકેટર વગેરે અંગેનું ગેઝેટ સભ્ય ગ્રંથાલયોને ઉપલબ્ધ કરાવવું જે યાદીમાં છે આ ઉપરાંત ભાષાંતરની સગવડનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે.

◆ ફોરસાની પાયાની માહિતી (Forsa Basic Information)

ફોરસા ગ્રંથાલયની ડિરેક્ટરી એ મુખ્યત્વે પાયાની માહિતી ત્વરિત સંદર્ભ સેવા તરીકે આપી શકે તે તૈયાર કરવી.

◆ કાર્યવાહી અંગેની બાબતો (Procedural Matter) :

સંકલન કરનાર ગ્રંથાલય પાસે વાક્યમય સૂચિગત માહિતી ત્વરિત પસાર થાય તે જરૂરી છે. તે ટેલેક્ષ, ટેલિગ્રામ, ટેલિફોન સ્ત્રોતોની પ્રાપ્તિ ઉપર આધારિત છે.

સંકલન કરતા ગ્રંથાલયની ઉત્પાદન સંદર્ભે આયોજન અને વિતરણ અંગેની સંપૂર્ણ જવાબદારી ગણવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી જે તે પ્રવાહનો ધોધ ઓછો ન થાય ત્યાં સુધી (TIFR)ના ગ્રંથપાલે કો-ઓર્ડિનેટર તરીકે કામ કરવું.

◆ વિવિધ યોજનાઓને ગ્રંથાલયની નિયમિત પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણના કરી ફોરસા હેઠળના ગ્રંથાલયોને માહિતી પૂરી પાડવામાં ત્વરિત ધ્યાન આપવું.

◆ ફોરસાના સભ્યો (FORSA Members) :

ફોરસાના સભ્યો નીચે મુજબ છે.

- ◆ Indian Institute Of Astrophysics (IIA), Bangalore
- ◆ Inter- University Centre for Astronomy and Astrophysics (IUCAA), Pune
- ◆ National Centre for Radio Astrophysics (NCRA), Pune
- ◆ Nizamiah Observatory (CASA) Hyderabad
- ◆ Physical Research Laboratory (PRL), Ahmedabad
- ◆ Raman Research Institute (RRI) Bangalore
- ◆ Tata Institute of Fundamental Research (TIFR) Mumbai
- ◆ State Observatory (S.O.) Nainital

કન્સોર્ટિઅમ તરીકે ફોરસાની પ્રવૃત્તિઓ (FORSA Activities as consortium)

ફોરસાના સભ્યો દ્વારા નીચે જણાવેલ કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવે છે.

- ◆ આંતર ગ્રંથાલય લેવડદેવડ
- ◆ જર્નલ્સ આર્ટિકલ વિનંતી
- ◆ ફોરસા સભ્યોની ડિરેક્ટરી
- ◆ યુનિવર્સિટીના ના શિક્ષણવિદોને સહાય
- ◆ કન્સોર્ટિઆ લવાજમ દ્વારા વધારાના જર્નલ્સ મેળવવા
- ◆ કન્સોર્ટિઆ લવાજમ દ્વારા "Nature Online" નું લવાજમ ભરવું

ફોરસાના સ્ત્રોતો (Resource of FORSA) :

- ◆ ક્લુવર (Kluwer) પ્રકાશનના ખગોળશાસ્ત્રના 23 જર્નલ્સ
- ◆ “Nature” જર્નલ્સ

14.3.3 (UGC Infonet) :

UGC એ ભારતમાં યુનિવર્સિટી શિક્ષણના ધોરણોનું સંકલન, દ્રઢ બનાવવું અને જાળવણી કરતું રાષ્ટ્રીય માળખું છે. એકમ-1માં આ સંદર્ભમાં UGCની વિશદ ચર્ચા કરવામાં આવી છે.) તેણે ભારતની યુનિવર્સિટીની બધી શાખાઓના વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતો (જર્નલ્સ) અને ડેટાબેઝ ઓનલાઈન પ્રાપ્ત કરવા

માટે UGC Infonet E-Journals Consortium કાર્યક્રમ શરૂઆત કરી છે. આ કાર્યક્રમનો હેતુ યુનિવર્સિટીઓને વિજ્ઞાણ સ્ત્રોતોની ઉપલબ્ધિ વધુ ને વધુ કરાવવાની છે. ઘણા વર્ષોથી યુનિવર્સિટી ગ્રંથાલયોને સામયિકોના સંગ્રહ બાબતે નડતી સમસ્યાને ઘણે દૂર દૂર સુધી મિટાવી દેવોનો પ્રયાસ કર્યો છે. વિજ્ઞાણકીય જર્નલ્સ કાર્યક્રમ એ UGC ઈન્ફોનેટના પ્રયાસમાં એક પાયાની ઈંટ સમાન છે, જેનો હેતુ શિક્ષણ, અધ્યાપન અને સંસાધનની પ્રક્રિયામાં યુનિવર્સિટીની જરૂરિયાત મુજબ જોડાણ અને બંધારણ ઘડી આપે છે આ કાર્યની ધોષણા એ સમયના વડાપ્રધાન શ્રી અટલબિહારી વાજપેયીએ કરી અને અને તેનું નેટવર્ક (Hon. Mini. of Human Resource Development (MHRD))ના મિનિસ્ટર ડૉ. મુરલી મનોહર જોષી દ્વારા UGCની સુવર્ણજયંતિના ઉદ્ઘાટન નિમિત્તે તા. 28 ડિસે. 2002ના રોજ નવી દિલ્હી ખાતે કાર્યાન્વિત થયું. ઈ-જર્નલ્સ બતાવે છે કે કઈ રીતે પ્રત્યાયન નેટવર્ક અને કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ કરીને હેતુઓ પૂર્ણ કરવા ઉપલબ્ધ ફંડ અથવા નાણાં ખેર્યાં લાવવા કે મેળવવા. ઈન્ફોબનેટ એ યુજીસીનું આંતર યુનિવર્સિટીનું સ્વાયત્ત કેન્દ્ર છે કે જે અમદાવાદમાં આવેલ છે. (Unit-13માં ઈન્ફોબનેટ વિશે વિગતે ચર્ચા કરવામાં આવી છે.) UGC- Infonet પ્રોજેક્ટ હેઠળ તે સંકલન અને નિરીક્ષણ કરતી એજન્સી છે. (UGC ERNET) અને યુનિવર્સિટીઓ વચ્ચે જોડાણ (સેતુ) બને છે. ઉપભોક્તાને જુદી જુદી સેવાઓ પૂરી પાડવા નેટવર્કનો ઉપયોગ કરી શકે તે માટે ગ્રંથાલય વ્યવસાયિકોને તાલીમ આપવાની જવાબદારી નિભાવે છે.

ERNET, India પ્રત્યાયન અને માહિતી ટેકનોલોજી મંત્રાલય ની છત્રછાયા હેઠળ વૈજ્ઞાનિક સમુદાયની એક સ્વાયત્ત સંસ્થા છે, જે ભારતમાં છેલ્લા 10 વર્ષથી શૈક્ષણિક અને સંશોધન સમુદાયને ઈન્ટરનેટ થકી માહિતી પ્રાપ્ત કરાવે છે. ERNETએ રાષ્ટ્રીય સીમાઓની અંદર કાર્યરત સેટેલાઈટ નેટવર્ક છે જે મોટા શહેરોની શૈક્ષણિક અને સંશોધન સંસ્થાઓને સેવા આપે છે. ERNET- India એ યુજીસી સાથે ભાગીદારી કરી UGC, Infonet કાર્યક્રમ બનાવ્યો છે. એકવિધ આયામમાંથી બહુવિધ આયામમાં (શૈક્ષણિક વાતાવરણને ફેરવવા માટે) ICT અને ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકે છે. પરિણામે UGC, ઈન્ફોબનેટ અને ERNET સાથે મળીને વર્તમાન પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં શૈક્ષણિક સમુદાયને નડતી સમસ્યાઓને કદાચ દૂર કરી શકે.

UGC INFONET એ ઉચ્ચ શિક્ષણ પદ્ધતિમાં એક વિવિધ પ્રકારે કરોડરજી સમાન બની શકે તે હશે.

- ◆ દેશભરમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ માટે ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણ વિસ્તારી શકાય તે માટે સગવડ પૂરી પાડનાર સાધન બનવું.
- ◆ દૂરદૂરના સ્થળોએ શૈક્ષણિક સામગ્રી અને જર્નલ્સનું વિતરણ કરનાર સાધન બનશે.
- ◆ સંશોધકો અને નિષ્ણાતોને માટે સૌથી અદ્યતનમાં અદ્યતન માહિતી પૂરી પાડનાર સ્ત્રોત બનશે.
- ◆ શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે માત્ર દેશભરમાં જ નહિ પરંતુ દુનિયાભરમાં સહકાર સાધી શકે તે માટેનું સાધન બનશે
- ◆ યુનિવર્સિટીના યાંત્રીકરણ માટે ઈન્ટ્રાનેટ બનશે.
- ◆ સૌથી અસરકારક સક્ષમ નેટવર્ક સ્ત્રોતોના ઉપયોગમાં સમગ્ર યુનિવર્સિટી પદ્ધતિને સમાવશે.
- ◆ શિક્ષણનું વૈશ્વિકરણ કરવા માટે અને યુનિવર્સિટીઓને તેઓના વિકાસ અને સેવાઓના માર્કેટિંગ માટે માર્ગ સ્થાપિત કરશે.

યુજીસી ઈન્ફોનેટના પ્રમુખ લક્ષણો (The Salient features of UGC Infonet)

યુજીસી ઈન્ફોનેટના પ્રમુખ લક્ષણો આ પ્રમાણે છે :

- ◆ યુનિવર્સિટીથી સંલગ્ન કોલેજો સુધી વિકાસ કરવા પ્રમાણસરનું માળખું વિકસાવેલ છે
- ◆ રાષ્ટ્રની ભૌતિક સીમાઓને કરોડરજી તરીકે ફાઇબર ઓપ્ટિક લીન્કથી જોડવા.
- ◆ સંપૂર્ણ સેટેલાઈટ WANને બ્રોડબેન્ડ અને (SCPC VSAT) ટેકનોલોજી મદદ કરે છે.
- ◆ સમગ્ર રીતે નેટવર્ક નીચેથી ઉપર અને દરેક ડિવાઈસથી નિરીક્ષણ થઈ શકે તે માટે સર્વગ્રાહી નેટવર્ક મેનેજમેન્ટ પદ્ધતિ છે.

- ◆ દુનિયાના અન્ય શૈક્ષણિક અને સંશોધન નેટવર્ક સાથે જોડાણ કરવું.
- ◆ અગ્નિશામક દિવાલ અને અનધિકાર પ્રવેશ ઓળખ પદ્ધતિનો ઉપયોગ ડેટા સલામતી અને વાઈરસના રક્ષણ માટે કરવામાં આવે છે.
- ◆ વેબ હોસ્ટિંગ, ઈ-જર્નલ્સ અને મેઈલ બોક્સ માટે સમર્પિત ડેટાકેન્દ્ર છે.
- ◆ વિષયવસ્તુ નિયંત્રણ માટે સમગ્ર વિશ્વમાં પ્રતિબિંબ સ્વરૂપે વિખરાયેલ છે.
- ◆ દૂરવર્તી શિક્ષણમાં બ્રોડબેન્ડ, મલ્ટીમીડિયા, વિડિયો માર્ગનો (Channels) ઉપયોગ થાય છે.

યુજીસી-ઈન્ફોનેટનું અમલીકરણ / પદાર્પણ (Implimentation of UGC Infonet) :

UGC- Infonet એ ERNETના માળખાને વધુ પડતા ઝોકમાં / દબાણમાં વશ થઈને ગોઠવવાના કારણે જેમ બને તેમ ગુણવત્તાયુક્ત સેવાઓની ખાતરી અને ઈન્ટરનેટ દ્વારા સ્ત્રોતોનો મહત્તમ ઉપયોગ કરી શક્ય બને છે. આ નેટવર્ક ખુલ્લા IP પ્લેટફોર્મમાં State of Art Technology જેવા કે IP અથવા TV નો ઉપયોગ કરી જે તે પ્રશ્નોના ઓનલાઈન જવાબ આપવા સક્ષમ બને છે. મુખ્યત્વે (ERNET) India દ્વારા ચાલતું અને સંચાલિત છે આ પ્રોજેક્ટ માટે 100 ટકા કેપિટલ ખર્ચ, 90 ટકા રીકરીંગ ખર્ચ (દર વર્ષે થતો) UGC દ્વારા અનુદાનિત છે. આ સંદર્ભના અંતે UGC અને ERNET ઈન્ડિયા બંને વચ્ચે લાંબા ગાળાની ભાગીદારી માટે (MOU) સહી કરાવીને અમલમાં લાવવામાં આવ્યા સહભાગી ટેકનિકલ અને જકાત સમિતિ ભારતમાંથી નિષ્ણાતોને આગળ લાવવાનું અને UGC Infonetની યોજનાના અમલીકરણ તથા પ્રક્રિયાઓ ગોઠવવા માર્ગદર્શન અને નિરીક્ષણ કરે છે. ઈન્ફોલીબનેટ એ UGC- INFONETનું સંકલન કરતી મધ્યવર્તી એજન્સી છે. જે ERNET અને યુનિવર્સિટી વચ્ચે જોડાણ કરવાની સગવડતા આપે છે.

◆ ડેટા કેન્દ્ર (Data Centre) :

UGC- Infonet માટે એક ડેટા કેન્દ્ર કે જે ખૂબ ઊંચી સર્વર ક્ષમતા ધરાવતું હોય તેની સ્થાપના કરવી. સમાન રસના મુદ્દાઓ ડેટા કેન્દ્ર પર જ સંચાલિત કરવામા આવશે. દરેક યુનિવર્સિટીને પોતાની વેબસાઈટ રાખવાનું તથા યુનિવર્સિટી કન્સોર્ટિઆ દ્વારા જર્નલ્સના લવાજમનો પણ વિકલ્પ આપે છે. આ ડેટા કેન્દ્રમાં હશે.

- 1 UGC-Infonet માટે સમર્પિત હશે.
- 2 ઈ-મેઈલ, વેબ, ન્યુઝ અને પ્રોક્સી સર્વરનો સમાવેશ કરાશે.
- 3 અગ્નિશામક દિવાલ અને અનધિકાર પ્રવેશ ઓળખ પદ્ધતિથી રક્ષિત હશે.
- 4 સેટેલાઈટના હબ સાથે સહ-સ્થાપન ધરાવતું હશે.
- 5 VSAT ઉપરથી એક ક્ષણમાં યુનિવર્સિટી પ્રવેશ પ્રાપ્ત થઈ શકશે.
- 6 ભારતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓના પોર્ટલ (Portal)રાખેલ હશે.

◆ વિજ્ઞાણકીય જર્નલ્સનું લવાજમ (Subscription to Electronics Journals) :

શિક્ષણ અને સ્પર્ધાત્મક સંશોધનોમાં વૈશ્વિકરણ થવાને કારણે વર્ષે દહાડે જર્નલ્સની માંગમાં વધારો થતો રહે છે. અપૂરતા બજેટ અને જર્નલ્સના લવાજમમાં વધારો થવાના કારણે ગ્રંથાલયોએ લવાજમમાં કાપ મૂકવો પડે છે. ગ્રંથાલયની આ સમસ્યાના નિવારણ માટે UGCએ નવો વળાંક (રાહ) લઈને માંગ અને પુરવઠા વચ્ચેની ગેપ પૂર્તિ કરવા માટે Online E-Journals ઈન્ટરનેટ દ્વારા મેળવવાની શરુઆત કરી. આ ઉપરાંત તેણે પ્રકાશકો સાથે મૈત્રીકરાર કરીને કન્સોર્ટિઆ આધારિત જર્નલ્સના વિજ્ઞાણકીય લવાજમ માટેની શક્યતા પણ શોધી કાઢી છે. ઈન્ફોલીબનેટ સેન્ટર કન્સોર્ટિઆના સભ્ય યુનિવર્સિટી ઈ-જર્નલ્સના લવાજમ પ્રકાશકો/ સમૂહને ઓર્ડર આપે છે. આ ઉપરાંત દેશના શૈક્ષણિક સંશોધનમાં ઈ-જર્નલ્સની જાણકારી વધે તે માટે પણ જવાબદારી નિભાવે છે. UGC- Infonet દ્વારા બધી જ યુનિવર્સિટીઓને આ જર્નલ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે.

◆ યુજીસી ઈન્ફોનેટ તાલીમ (UGC- Infonet Training) :

UGC- Infonet જેવા ઉચ્ચ કક્ષાના ટેકનિકલ કાર્યક્રમના સફળ અમલીકરણ માટે તાલીમ પામેલ

માનવશક્તિ એ સૌથી વધુ કિંમતી સ્ત્રોત છે. ઈન્ફલીબનેટ/ અરનેટ એ નેટવર્ક સંચાલક અને ગ્રંથાલય વ્યવસાયિકોને WAN જોડાણ અંગેની તાલીમ આપે છે. નેટવર્ક સલામતી, મેલ સર્વર, વેબ સર્વર વિન્યાસ, ઈ-જર્નલ્સની પ્રાપ્તિ અંગેનું સંચાલન પણ તેઓના કેમ્પસમાં જ થઈ શકે છે. આશરે 99 યુનિવર્સિટીઓના 108થી વધારે નેટવર્ક સંચાલક Ernet, India, New Delhi માં તાલીમ પામ્યા છે. 63 યુનિવર્સિટીના આશરે 63થી વધારે વ્યવસાયિકો વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતોના સંચાલન માટેની ઈન્ફલીબનેટ કેન્દ્ર, અમદાવાદ ખાતે તાલીમ પામ્યા છે.

Status of UGC- Infonet Connectivity in Universities as on March	31, 2004
(Source : INFLIBNET Newsletter March	2004
Agreement Signed	131
Funds Released from UGC	150
PO Received by ERNET	112
Site Survey/ Link Procurement started	4
Site Survey/ Link procurement Completed	9
Equipment : Shipped	5
Installation in Progress	14
Existing ERNET links	21
Links Commissioned	80

14.3.4 CSIR ઈ-જર્નલ્સ કન્સોર્ટિઆમ (CSIR- E-Journals Consortium)

Councils of Science and Industrial Research (CSIR) કે જેની 38 લેબોરેટરીઝ સાથે મળીને 4000થી વધુ નિષ્ણાત અને સંશોધન જર્નલ્સ રૂા. 25 કરોડના દર વર્ષે લવાજમ ભરે છે. આ સંગ્રહમાંથી 5,00,000થી વધારે મુદ્રિત આર્ટિકલ્સ બીજા કોઈ ઉપર આધાર રાખ્યા સિવાય લેબમાં તેનું (Labs) વિતરણ થાય છે. આ ઉપરાંત સરળતાથી ઉપલબ્ધ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી આધારિત સ્ત્રોતોની ઉપયોગિતા વધારવા CSIRના લેબોરેટરીઝ અને માહિતી કેન્દ્રોના પ્રમુખ (હેડ)ની પાંચમી મિટિંગ RRLમાં ત્રિવેન્દ્રમ ખાતે ફેબ્રુઆરી 2001માં મળી હતી. જેમાં E-Journals કોન્સોર્ટિઆમ વિકસાવવાની ભલામણ કરી હતી. બીજી તરફ CISRના ડાયરેક્ટર જનરલ CSIR દ્વારા લવાજમી જર્નલોમાંથી માહિતી એકત્ર કરવા અને સંપાદન કરવા અભ્યાસ સમૂહ (સ્ટડીગ્રુપ)ની રચના કરી આ ઉપરાંત CSIR હેડ ક્વાર્ટર વ્યવહારિક તથા આર્થિક રીતે ટકી શકે તેવા CSIR લેબોરેટરીઝ કન્સોર્ટિઆમ આધારિત મંગાવેલ જર્નલ્સની ઓળખ કરી કન્સોર્ટિઆમના સંચાલનની એક એવી પદ્ધતિ વિકસાવી અને ખર્ચની ભાગીદારીમાં સરખે ભાગે વહેંચણી થઈ શકે. આ અભ્યાસ જૂથે તેના રિપોર્ટ ઓક્ટોબર 2001માં નીચે પ્રમાણેની ભલામણો સાથે રજૂ કર્યો.

- (1) CSIR લેબોરેટરીઝને વિજ્ઞાણકીય/ઓનલાઇન જર્નલ્સ પ્રાપ્ત થાય તે માટે CSIRએ કન્સોર્ટિઆમ વિકસાવવું.
- (2) તેના માટે કોઈ વધારાના હાર્ડવેર કે માનવશક્તિની જરૂર નથી.
- (3) R & D સંસ્થા માટે માહિતી પદ સ્ત્રોતોની એ મુખ્ય જરૂરિયાત છે.
- (4) R & D સંસ્થા CSIR માટે અગ્રેસર છે અને જે હાલમાં રૂા. 25 કરોડથી વધુ પુસ્તકો / જર્નલ્સ માટે વાર્ષિક ખર્ચ કરે છે તેમાંથી કેટલાક બે અથવા ત્રણ કોપીમાં CSIR Lab માટે મંગાવાય છે.
- (5) રૂા. 10થી 150 લાખ સુધીની રકમ દર વર્ષે માહિતી સ્ત્રોતના નિર્માણ અર્થે CSIRની વ્યક્તિગત લેબ ખર્ચ કરે છે.
- (6) ઘણા પ્રકાશકો તેઓના ઉત્પાદનો હવે વિજ્ઞાણકીય સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરાવે છે / પ્રસ્તાવ મૂકે છે. તેઓ કન્સોર્ટિઆનું નિર્માણ કરવા પ્રોત્સાહન આપે છે અને તેના સંદર્ભે કન્સોર્ટિઆ પોષાય તેવી કિંમત વ્યૂહરચનાનો પ્રસ્તાવ મૂકે છે. (Consortia- friendly)
- (7) માહિતી ટેકનોલોજી એ ઉપભોક્તાઓને ઘણાં સંશોધન જર્નલ્સ ઓનલાઇન ઉપલબ્ધ કરાવ્યા

છે. મુદ્રિત લવાજમની સરખાણીમાં વિજ્ઞાણકીય સ્વરૂપના જર્નલ્સમાં વળતર કિંમતનો પ્રસ્તાવ પ્રકાશકો મૂકે છે. જેથી મુદ્રિત લવાજમનું એકસરખું સંચાલન થઈ શકે.

અભ્યાસ જૂથ દ્વારા કરવામાં આવેલ ઉપર મુજબની ભલામણોનો સ્વીકાર કરી CSIR કન્સોર્ટિઅમ વિકસાવવાનો નિર્ણય લીધો અને વિજ્ઞાણકીય જર્નલ્સની પ્રાપ્તિ માટે “CSIR ઈ-જર્નલ્સ કન્સોર્ટિઅમ” વિકસાવ્યું.

◆ ઉદ્દેશો (Objectives) :

CSIR ઈ-જર્નલ્સ કન્સોર્ટિઅમના ઉદ્દેશો હેતુઓ નીચે મુજબ છે.

- (1) વિશ્વના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજિના ક્ષેત્રના સાહિત્યના એકત્રીકરણ, વહેંચણી અને વિજ્ઞાણકીય પ્રવેશ આપવા CSIRના માહિતી સ્ત્રોતો માટે CSIRએ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજિના સ્ટાફને વિજ્ઞાણકીય પ્રાપ્તિની સગવડ પૂરી પાડવા સશક્ત બનાવ્યા.
- (2) દુનિયાનું વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનું સાહિત્ય CSIR લેબ.ને પ્રાપ્ત કરાવવા અને,
- (3) ડિજિટલ ગ્રંથાલયોની ક્રાંતિના ઉત્પ્રેરકને ધ્યાનમાં રાખી વિજ્ઞાણકીય (Access) પ્રવેશ માટે વાતાવરણનું નિર્માણ કરવું.

◆ કોન્સોર્ટિઅમની પ્રવૃત્તિઓ (Activities of Consortium) :

પ્રસ્તુત પ્રોજેક્ટ હેઠળ અમલમાં મુકાયેલી કેટલીક મુખ્ય પ્રવૃત્તિઓ નીચે મુજબ છે.

1. વિકેતાઓની ઓળખ	Identification of Vendors
2. પ્રસ્તાવોનું અંગેઆમંત્રણ	Invitation of Proposals
3. કરાર	Negotiation
4. સંમતિપત્ર પર સહી કરાવવી	Signing of Agreement
5. પ્રવેશ ઉપલબ્ધ કરાવવો	(Access) Enabling Access
6. તાલીમ	Training
7. વિકેતાઓ નાણાં ચૂકવવા	Payment of Vendors
8. નિરીક્ષણ	Monitoring
9. ઉપયોગીતાની ગણતરી	Usages Statistics
10. વિશ્લેષણ	Analysis
11. અહેવાલ	Reports

NISCAIRની ભૂમિકા અને જવાબદારીઓ (Roles & Responsibilities of NISCAIR)

National Institute of Science Communications and Information Resources (NISCAIR) પહેલાં INSDOCથી ઓળખાવું New Delhi એ કન્સોર્ટિઅમની નોડલ સંસ્થા છે. કન્સોર્ટિઅમની એક નોડલ સંસ્થા તરીકે તે નીચે મુજબની કેટલીક ભૂમિકાઓ અને જવાબદારીઓ નિભાવે છે.

- (1) CSIR પાસેથી જોડાણ માટેની ફી લઈને કરાર સંદર્ભમાં ધારા-ધોરણ અને મધ્યવર્તી (Nodal) શરતો અનુસાર વિકેતાઓને નાણાંની ચૂકવણી કરવી.
- (2) બિલોને પ્રમાણિત કરવા
- (3) પ્રકાશકો દ્વારા લેબોરેટરીઝ અને NISCAIRને આપેલ પાસવર્ડ મેળવીને સલામત (સિક્રેટ) રાખવો.
- (4) સહભાગી થનાર લેબના સ્ટાફને ઈ-જર્નલ્સની પ્રાપ્તિ માટેની તાલીમનું સંકલન કરવું.
- (5) ઉપયોગ કરેલ ડેટાનું નિરીક્ષણ અને વિશ્લેષણ કરવું. તેનો સ્પષ્ટ ચોક્કસ અહેવાલ તૈયાર કરી આ અહેવાલનો વ્યૂહાત્મક આયોજન માટે ઉપયોગ કરવો.
- (6) ઈ-જર્નલ્સના આયોજન નિરીક્ષણ વગેરે સંદર્ભમાં જુદા-જુદા અભ્યાસો હાથ ધરવા.
- (7) લેબોરેટરીઝના ડેટા પ્રાપ્તિ માટે ફરિયાદ અને સમસ્યાઓનું નિરીક્ષણ કરવું.

(8) કન્સોર્ટિઅમનું કાર્ય સરળ રીતે થાય તેવું સંચાલન કરવું.

◆ કન્સોર્ટિઅમ દ્વારા ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતો (Resource Available Through Consortium) :

પ્રથમ પગલા તરીકે જ્યારે CSIR એ Elsevier Science કે જે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રે જર્નલ પ્રકાશનમાં અગ્રણી છે તેની સાથે સંમતિ કરાર કરી પ્રવેશ હક મેળવ્યો કે જે દરેક લેબોરેટરીઝને 1200 વિજ્ઞાણ જર્નલ્સ ઓનલાઇન જર્નલ્સ પ્રાપ્ત કરાવે. ત્યારબાદ બીજા પ્રકાશકો પાસેથી ઈ-જર્નલ્સનું લવાજમ ભરવાનું ભરવાનું શરુ કર્યું હાલમાં બધી જ 38 CSIR લેબોરેટરીઝ પાસે જુદા જુદા પ્રકાશકોના 35000 ઈ-જર્નલ્સના પ્રવેશ હક ઉપલબ્ધ છે. આ ઉપરાંત બીજા 1500થી વધારે જર્નલ્સ Directory of Open Access Journals (DRAJ) દ્વારા મેળવે છે. જે દરેક માટે સંપૂર્ણરીતે મૂલ્ય રહિત (ફ્રી) છે. આમ કન્સોર્ટિઅમ CSIR લેબ.ને 50,000થી વધુ આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ પ્રાપ્ત ઈ-જર્નલ્સ પ્રાપ્ત કરવાની તક પૂરી પાડે છે. 11 પ્રકાશકો કે જેઓએ CSIR સાથે સંમતિપત્રક ભરી દાખલ થઈ છે. જેની યાદી નીચે મુજબ છે.

- (1) Elsevier Science
- (2) Springer
- (3) American Institute of physics
- (4) Blackwell
- (5) American society of Civil Engineering
- (6) American Chemical Society
- (7) John wiley
- (8) Cambridge University Press
- (9) Oxford University Press
- (10) American Society of Mechanical Engineering
- (11) Royal Society of Chemistry

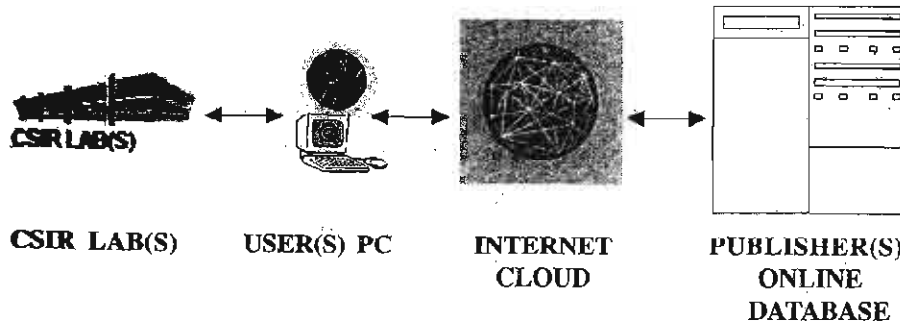
◆ સ્થાપત્ય અને પ્રવેશ ક્રિયાવિધિ (Architecture and Access Mechanism)

CSIR E-journals કન્સોર્ટિઅમ ઉપલોકતાને કેન્દ્ર સ્થાને રાખી ત્રિ-પક્ષીય સ્થાપત્યને અનુસરે છે. જેમાં અમલ કરનાર એજન્સી બીજા સ્તરે છે અને E-Journals પ્રકાશકો ત્રીજા સ્તરે આવે છે. પ્રવેશ (Access) માટેની ક્રિયાવિધિ નીચે મુજબ છે.

આકૃતિ 14.1

નેટવર્ક સ્થાપત્ય અને પ્રવેશ ક્રિયાવિધિ

(સંદર્ભ : પ્રકાશચંદ અને મહેશ)

14.3.5 IIM કન્સોર્ટિઅમ (IIM Consortium) :

Indian Institute of Management એ પ્રથમથી જ રાષ્ટ્રીય વ્યવસાયિક (પંધાકીય) સંચાલનનું શિક્ષણ આપતી સંસ્થા કે જે ભારત સરકાર દ્વારા રચના કરવામાં આવેલ છે. સરકારના સ્વતંત્ર બોર્ડ દ્વારા રચિત તે સ્વતંત્ર સોસાયટી છે. સંસ્થાનો પ્રમુખ ઉદ્દેશ યુવાન સ્નાતકોને વ્યવસાયિક મેનેજર્સ

બનવા તૈયાર કરવા. IIMs છ જગ્યાએ આવેલ છે. અમદાવાદ, બેંગ્લોર, કલકત્તા, ઈન્દોર, કોઝીકોડ (Kozhikode) અને લખનૌ.

IIM ગ્રંથપાલય કન્સોર્ટિઅમની વિચારણા થોડાક વર્ષો પૂર્વે થઈ હતી. 2000 સુધી IIMsના બધા જ ગ્રંથપાલોએ ખૂબ જ વિસ્તૃત રીતે પરસ્પર પ્રત્યાયન કરી શક્ય તેટલા તેમના દ્વારા સ્નોતોનું CD-ROM/ડિજિટલ ડેટાબેઝીક્સ નિયમિત લવાજમથી સ્વીકારે છે.

પ્રસ્તુત સંદર્ભમાં જુદા જુદા IIMs હાલમાં લવાજમી અને અદ્યતન સામયિક કે જેમાં CD-ROM/Digital Databases ઉપલબ્ધ છે તે સંદર્ભે પાઈલટ સ્ટડી (પૂર્વેક્ષણ) કરવામાં આવ્યું છે જેના આધારે જોવા મળ્યું છે.

- (1) ABI/Inform (abstracts), ABI/ Inform (સંપૂર્ણ લખાણ સહિત Business Periodicals on disk BPO) IIMA, IIMB અને IIMC દ્વારા લવાજમથી મંગાવતા.
- (2) Business Source Elite (BSE), EBSCOની સંપૂર્ણ લખાણ સહિતની સેવા એ IIMA, IIMI અને IIMK દ્વારા લવાજમથી મંગાવતા
- (3) Econlit (Silver platter) એ IIMA અને IIMK અને Econlit (Ovid) એ IIMI દ્વારા લવાજમથી મંગાવવામાં આવતા.

◆ IIMs ગ્રંથપાલોની એક મિટિંગમાં થયેલ વિચાર-વિમર્શ અને ચર્ચાને અંતે થયેલ ઠરાવો આ મુજબ છે :

- (1) જ્યારે આ પ્રકારની પ્રક્રિયા ચાલતી હોય ત્યારે કોઈ પણ સંસ્થાના માહિતીસ્ત્રોતોએ કોઈ રીતે એકબીજાને અસર કરતા ન હોવા જોઈએ, અને વળી તે ગુણવત્તા સુધારણાની ખાતરી આપી દરેક સંસ્થાનો ખર્ચ બચાવે.
- (2) બધા જ IIMsના સમાન રસના જર્નલ્સ અને ડેટાબેઝ માટે સાથે મળીને પ્રકાશકો પાસેથી સારી સેવાઓ અને કિંમત બચાવવાનો ઉત્કૃષ્ટ સમય છે.
- (3) તેઓએ પ્રકાશકો સાથે શરુઆતમાં કોન્સોર્ટિઅમ એ CD-ROM bases Data સ્વરૂપે મળે જેનાથી સારી સેવાની સાથે કિંમત બચે તેવો પ્રસ્તાવ મૂક્યો
- (4) છેવટે, અન્ય ડિજિટલ ડેટાબેઝ અને જર્નલ્સને પણ કન્સોર્ટિઆ કાર્યક્રમ હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યા.
- (5) IIM Library Consortiumની દરખાસ્તને આગળની પ્રક્રિયા માટે IIMsના મુખ્ય વ્યક્તિ (હેડ)ની અધિકૃત સહી અને માર્ગદર્શનની જરૂર હતી.

ઉપરની ચર્ચાને આધારે ચાર IIMsએ BSE અને ECONLIT ના ડેટાબેઝ માટે ઓર્ડર આપ્યો જ્યારે બાકીના બે IIMsએ ABI/Inform માટે ઓર્ડર આપ્યો. સાથે સાથે બધા IIMs ડાયરેક્ટર્સની ઓગસ્ટ-2011માં મિટિંગ મળી જેમાં IIM ગ્રંથપાલય કન્સોર્ટિઅમના બંધારણ માટે સંમતિ આપી અને ગ્રંથપાલને પરસ્પર લાભો માટે કાર્યક્રમ રીતે સહભાગી થવા પ્રોત્સાહન આપ્યું.

◆ ઉદ્દેશો (Objectives) :

IIM કોન્સોર્ટિઆના ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે.

- (1) IIMs વચ્ચેના સ્ત્રોતોનો મહત્તમ ઉપયોગ થાય અને તેને આગળ ધપાવવાની ખાતરી આપવી.
- (2) સમાન વિષયના ડેટાબેઝ અને જર્નલ્સનું કોન્સોર્ટિઆ દ્વારા લવાજમ ભરવાથી ખર્ચને ઘટાડી શકાય.
- (3) CD-ROM ડેટાબેઝીઝના પ્રકાશકો પાસે પહોંચતા સારી કિંમત અને સેવાઓ સાથે શરુઆત કરી.
- (4) કાર્યક્રમ હેઠળ અન્ય ડિજિટલ ડેટાબેઝીઝ અને જર્નલ્સને સમાવવા

◆ કોન્સોર્ટિઅમ દ્વારા ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતો (Resources Available through Consortium)

જર્નલ્સની બાબતમાં છએ IIMએ સાથે મળીને 2550થી વધારે વિદ્યતાપૂર્ણ ટાઈટલ (નામ) કે જેમાં આશરે 1200 જેટલા ડુલીકેશન્સ થયા તેનું લવાજમ ભર્યું. જેમાંથી 33 ટાઈટલ્સ દરેક IIMએ લવાજમથી

સ્વીકાર્યા. જર્નલ્સ કન્સોર્ટિઆની જરૂરિયાત માટેની પ્રતિભાવ તથા બાદ મુખ્ય પ્રકાશકો જેવા કે Elsevier, Kluwer, Wiley, Blackwell અને MCB Uni. Press આગળ આવીને બીજી મિટિંગ કે જે IIM બેંગ્લોર ખાતે 2001માં ભરાઈ હતી ત્યાં પોતાનું પ્રતિનિધિત્વ કરી પ્રસ્તાવ મૂક્યો. તેનું અંતિમ પરિણામ ખૂબ જ અમૂલ્ય કે ફળદાયી બની રહ્યું જેમાં 740 ઈ-જર્નલ્સને IIMs ખૂબ જ નજીવી વધારાની કિંમત આપીને બીજી બાજુએ બધા જ IIMs Online મેળવી શકે તે શક્ય બન્યું.

હાલમાં IIM કન્સોર્ટિઅમ માહિતી સંસાધન આધારિત નીચે મુજબ છે.

1. Blackwell Hss Collection
2. Capitaline
3. Nexis.Com + Corporate Information
4. ISI Emerging Markets
5. Kluwer online
6. Talyor & Francis
7. John wiley

14.3.6 હેલીનેટ (HELINET) :

રાજીવ ગાંધી યુનિવર્સિટી ઓફ હેલ્થ સાયન્સ (RGUHS) (Health, Science Library & Information Network) HELINET) કન્સોર્ટિઅમને 15મી માર્ચ, 2003ના રોજ ખુલ્લો મૂકવામાં આવેલ છે. ગુણવત્તાયુક્ત મેડિકલ જર્નલ્સની ભૂમિકા અને મહત્ત્વ તબીબી શિક્ષણમાં જાણીતું છે. વધુમાં 2002 પહેલા થયેલા સર્વે મુજબ RGUHSની કોલેજોમાં માત્ર 150 જર્નલ્સ માટે પુષ્કળ નાણાનો વ્યય થતો હતો અને તેમ છતાં 150માં ઘણા ડુપ્લીકેટ થતા પરિણામે ખર્ચ ઘટાડવાની જરૂરિયાત ઊભી થઈ જેથી હાર્દરૂપ ગણાતા વધુમાં વધુ જર્નલ્સ પોષાય તેવી કિંમતે મેળવી પ્રાપ્ત કરી શકાય.

◆ ઉદ્દેશો (Objectives) :

કન્સોર્ટિઅમના મુખ્ય ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે.

1. યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન કોલેજોના ગ્રંથાલયનું નેટવર્કિંગ કરવું જેથી સંસાધન ભાગીદારી થઈ શકે.
2. આ ગ્રંથાલયોને સફળતાપૂર્વક ડિજિટલ ગ્રંથાલયોમાં રૂપાંતર કરવા.
3. બધા જ ગ્રંથાલયોને હેલીનેટની છત્રછાયા હેઠળ લાવવા જેથી અભ્યાસ સાધનોને મેળવવામાં સંચાલન અને સંભાળ રાખવામાં / ફેકલ્ટી વિદ્યાર્થીઓ અને સંશોધકો તથા કોલેજ અને યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન કોલેજ/ સંસ્થાઓની વચ્ચે ખર્ચમાં ઘટાડો લાવી શકાય અને ઉપયોગિતામાં વધારો કરી શકાય.

◆ કન્સોર્ટિઅમ દ્વારા સંસાધનો (Resources through Consortium) :

HELINETની યોજના હેઠળ મુદ્રિત લવાજમ કિંમત કરતાં એક તૃતીયાંશ ભાગની કિંમત આપીને 600થી વધારે વિદ્યાર્થીઓ આંતરરાષ્ટ્રીય બાયોમેડિકલ જર્નલ્સ અગ્રગણ્ય 24 પ્રકાશકો પાસેથી મેળવે છે. વધુમાં જણાવીએ તો સભ્ય ગ્રંથાલયો કોઈ પણ સમયે અદ્યતન સામયિકો તથા આર્કાઈવ્સ દા.ત. 7થી 10 વર્ષ જૂના જર્નલ્સના અંકો, વોલ્યુમ્સ પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

યુનિવર્સિટીએ કન્સોર્ટિઅમને સહકારી વિજ્ઞાણકીય (e-access) પ્રાપ્તિ સ્વરૂપમાં મેળવી શકાય તે માટે તેની સ્થાપના કરી 2 કરોડ રૂપિયા ખર્ચા ચૂકી છે. છતાં આ હેતુની પૂર્તિ માટે વિજ્ઞાણકીય વિષયવસ્તુ E-Content પણ સંચાલન અને પ્રાપ્ત થઈ શકે તે માટે ડિજિટલ ગ્રંથાલય માળખું ઉભું કર્યું છે.

◆ સંપૂર્ણ લખાણ સ્વરૂપમાં ઈ-જર્નલ્સ (Full text E-journals)

- (1) Elsevier's Science Direct.
- (2) Ovid Biomedical Collection
- (3) Annual reviews Biomedical Suite

◆ ઓનલાઇન ડેટાબેઝીઝ (Online Database) :

- ◆ J-Gate Custom content for Consortia (JCCC)

સભ્ય સંસ્થાઓ (Member Institutions)

કન્સોર્ટિઅમના ચાલુ સભ્યો નીચે મુજબ છે :

- ◆ Adichunchanagiri institute of Medical Sciences B.G Nagar- 571448, Nagamangala Taluka, Mandya
- ◆ Al- Ameen Medical Collage, Athani Road, Bijapur- 586108
- ◆ Bangalore Medical Collage, Fort, Bangalore- 560002
- ◆ Shri B. M. Patil Medical Collage, Sholapur Road, Bijapur- 586103
- ◆ Sri Devaraj Urs Medical Collage, Tamaka, Kolar- 563101
- ◆ Father Muller's Medical Collage, Fr. Muller's Road, P.B. No. 501, Mangalore- 575005
- ◆ Government Medical Collage, Irwin Road, Mysore- 570001
- ◆ Karnataka institute of Medical Sciences, Vidyanagar, Hubli- 580001
- ◆ Kampegowda institute of Medical Sciences K.R. Road, VV Puram, Bangalore- 5640004
- ◆ Jagadguru Sri Shivarathreshwara Medical Collage, Sri Shivarathreshwara Nagar, Mysore- 570015
- ◆ J.J.M. Medical Collage, Davangere- 577004
- ◆ Jawaharlal Nehru Medical College Library, Nehru nagar, Belgaum- 590010.
- ◆ St. John's Medical Collage, Sarjapur Road, Bangalore- 560034
- ◆ M.R. Medical Collage Gulbarga- 585105
- ◆ M.S. Ramaiah Medical Colleage and Hospital MSR Nagar MSRIT Post Bangalore- 560054
- ◆ Sree Siddhartha Medical College, Agalkote BH Road, Tumkur- 572107
- ◆ Vijayanagar institute of Medical Sciences, Contonment, Bellary- 583104
- ◆ Dr. B. R. Ambedkar Medical Collage, Kadugondanahalli, Bangalore- 560045
- ◆ K. S. Hegde Medical Academy, University Road, Deralakatte, Mangalore- 574160
- ◆ Yenepoya Medical collage, Deralakatte, Mangalore- 575018
- ◆ K.V.G. Medical Collage, KVG Vidya nagar, Kurunjibagh, Sulia- 574327
- ◆ Vyadehi Institute of Medical Science and Research Center Whitefield, Bangalore- 560066
- ◆ S. Nijalingappa Medical Collage, Bagalkot
- ◆ Navodaya Medical College, No. 6-2-139/5, Mantralay a Road, Raichur- 584102
- ◆ A. J. institute of Medical Science AJ Towers, Balmatta, Mangalore- 575002

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises)

3. FORSA ના સભ્યોની યાદી આપો.
4. UGC-Infonet ના વિશિષ્ટ લક્ષણોની ચર્ચા કરો.

- નોંધ 1. નીચે આપેલ જગ્યામાં તમારા ઉત્તરો લખો.
2. એકમને અંતે આપેલ ઉત્તરો સાથે તમારા ઉત્તરો સરખાવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

14.4 અન્ય દેશોમાં કન્સોર્ટિઆ (CONSORIA IN OTHER COUNTRIES) :

બીજા દેશોમાં 100થી વધારે કન્સોર્ટિઆ ઉપલબ્ધ છે જેમાંથી કેટલાંકની આપણે ટૂંકમાં ચર્ચા કરીશું, જે નીચે મુજબ છે, આ વિભાગમાં

- ◆ IDAL
- ◆ KERIS
- ◆ CONCERT
- ◆ CURL
- ◆ ICOLC

14.4.1 IDAL

◆ IDALની ભૂમિકા (Background of IDAL) :

Illinois Digital Academic Library (IDAL) એ હાલમાં શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોની માહિતી સંચાલિત કરતું કન્સોર્ટિઆમ છે. આ કાર્યક્રમ ઓગસ્ટ 1999માં ઇલિનોઈસ બોર્ડ ઓફ હાયર એજ્યુકેશનની ગ્રાન્ટમાંથી શરૂઆત થઈ. તે મુખ્યત્વે Council of Directors of state University Libraryની પ્રસ્તાવ વિચાર ઉદ્ભવેલ છે. CODSULI આયોજન અને સહકાર માટે પ્રારંભિક ગ્રાન્ટ Illinois Library Computer Systems Organisation (ILCSO) દ્વારા આપવામાં આવી. IDAL તેના સભ્યોને વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતો પૂરા પાડવાની શરૂઆત ફેબ્રુઆરી 2002માં કરી. પ્રથમ વર્ષે આ પ્રક્રિયામાં 2 મિલિયનથી વધુ સંશોધકોએ આ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરતા નોંધાયેલ હતા. અને 1.2 મિલિયનથી વધારે સંપૂર્ણ લેખિત લેખો અને મોનોગ્રાફનો ઉપયોગ થયેલ છે.

◆ IDALના ઉદ્દેશો (Objectives of IDAL) :

IDALના ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે.

- ◆ સંપૂર્ણ ગ્રંથાંશ, આકૃતિઓનું વિજ્ઞાણ સ્વરૂપે સંગ્રહ કરવો કે જેથી બધા જ ઇલિનોઈસ સંસ્થાઓમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ આપતી સક્ષમ સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષક અને કર્મચારી ગણને અભ્યાસ અને સંશોધનમાં માર્ગદર્શન અને સહાય કરી શકે.
- ◆ ઇલિનોઈસના શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો વતી કન્સોર્ટિઆમ એજન્ટ તરીકે વિશ્લેષણ, પસંદગી અને પાદનોંધ ડેટાબેઝ વિજ્ઞાણકીય સંપૂર્ણ ગ્રંથાંશ અને ડિજિટલ સ્વરૂપે પૂરા પાડવાનું કાર્ય કરવું.

◆ IDAL ના વિશિષ્ટ લક્ષણો (Salient Features of IDAL) :

IDALના કેટલાક વિશિષ્ટ લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

1. તે ડિજિટલ ગ્રંથાંશ (Text) અને આકૃતિની પસંદગી, પ્રાપ્તિ અને વિતરણમાં નેતૃત્વ અને સંકલન પૂરા પાડે છે.
2. ઇલિનોઈસ શૈક્ષણિક કન્સોર્ટિઆની સાથે તે ઇલિનોઈસ સહકારી સંગ્રહ સંચાલન કાર્યક્રમ (ICCMP), NILRC અને ઇલિનોઈસ લાયબ્રેરી કમ્પ્યુટર પદ્ધતિ સંગઠન (ILCSO) સાથે તે સહકાર અને સંકલન કરે છે.

3. ઈલિનોઈસના શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો તેમના કાર્યક્રમની પ્રશંસા, વધારો અને સંસ્થાકીય સેવા કાર્યક્રમનો વિસ્તાર કરે છે.
4. તેના સંશોધનોમાં હયાત મુદ્રિત સંસાધનોના પુરવણીરૂપ નવા વિષયોની ક્ષમતા નિર્માણ કરવી અને સહભાગી ગ્રંથાલયોના અદ્યતન વિષયોની નબળાઈઓમાં સુધારણા કરવી.
5. વિસ્તૃત શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોના વિજ્ઞાણકીય માહિતી માળખાનું નિર્માણ કરીને છેલ્લા વીસથી વધારે વર્ષથી ઈલિનોઈસ બોર્ડ ઓફ હાયર એજ્યુકેશન, ઈલિનોઈસ સ્ટેટ લાયબ્રેરી ઈલિનોઈસ સેન્ચ્યુરી નેટવર્ક, ઈલિનોઈસ પ્રાદેશિક ગ્રંથાલય પદ્ધતિ અને (ILSCO)માં સહકાર અને પૂર્ણપણે ફાયદો મેળવીને તેને આગળ વિસ્તારે છે.
6. ઈલિનોઈસ શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો માટે ડિજિટલ ગ્રંથાલય સંગ્રહ ખરીદવાની સત્તાને વિસ્તૃત કરે છે.
7. ઈલિનોઈસમાં દૂરવર્તી શિક્ષણને વિકસાવી સમૃદ્ધ કરવા સહાય કરે છે.
8. તે ઉત્પાદનો અને સેવાઓના લાઈસન્સ માટે સંકલન કરે છે. બિલો અને (Fiscal Management) રાજકોશીય (સરકારી સંચાલન) ઉત્પાદન અને સેવાઓના પ્રાપ્તિ ટેકનિકલ રીતે થાય તેનું સંકલન રૂપરેખા અને તાલીમ દસ્તાવેજોનું વિતરણ કરે છે. આ ઉપરાંત IDAL સંસ્થાઓમાં ભાગીદાર થનાર અને વિજ્ઞાણકીય ગ્રંથાલય ઉત્પાદન અને સેવા પૂરી પાડનાર વચ્ચે પ્રત્યાયનની સગવડ પૂરી પાડે છે.
9. શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો માટે વિજ્ઞાણકીય ગ્રંથાલયોના સ્ત્રોતોના નિરીક્ષણ, શોધખોળ અને માહિતી સંદર્ભે પ્રત્યાયન થઈ શકે તે માટે વિશ્લેષણ અને ભાવિ દિશા અને કન્સોર્ટિઆ જવાબદારી લે તે ઈચ્છનીય છે.

◆ સભ્યપદ (Membership) :

આ કોઈ ઔપચારિક સભ્યપદનું માળખું નથી. આ કાર્યક્રમમાં 7.50,000થી વધારે વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોને સ્ત્રોતો તથા સેવાઓ પૂરી પાડે છે. IDALના પ્રસ્તાવને રાજ્ય પ્રમાણે શૈક્ષણિક સમુદાયના ફાયદા માટે ઈલિનોઈસ બોર્ડ ઓફ હાયર એજ્યુકેશન (IBHE) નીચી સપાટીએ લાવે છે.

ઈલિનોઈસ ડિજિટલ શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયના પ્રોજેક્ટમાં ભાગીદાર થવા માટેની લાયકાતના ધોરણો આ મુજબ છે.

- ◆ શૈક્ષણિક ગ્રંથાલય ઈલિનોઈસ બોર્ડ ઓફ હાયર એજ્યુકેશન દ્વારા અધિકૃત કરેલ મહાશાળાકક્ષાએ શિક્ષણ આપતી સંસ્થા સાથે સંલગ્ન હોવું જોઈએ.
- ◆ શૈક્ષણિક ગ્રંથાલય, ઈલિનોઈસ ગ્રંથાલય અને માહિતી નેટવર્ક (ILLINET)નું સભ્યપદ ધરાવતું હોવું જોઈએ.

અંદાજિત 180 શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો એ આ ધોરણો પ્રાપ્ત કરેલ છે. સાર્વજનિક યુનિવર્સિટીઓ લોકસમુદાયની કોલેજો, ખાનગી કોલેજો અને યુનિવર્સિટીની વિશિષ્ટ સંસ્થાઓ તથા નફોકરતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને પણ તેમાં સમાવિષ્ટ છે.

14.4.2 કેરીસ (KERIS)

કોરિયા શિક્ષણ અને સંશોધન માહિતી પદ્ધતિને લગતો કાયદો 1999ના જાન્યુઆરીમાં પ્રસારિત થયો. કેરીસ(KERIS) ની એપ્રિલ, 1999માં વિધિસર શરુઆત થઈ.

કેરીસના ઉદ્દેશો (Objectives of KERIS)

કેરીસ (KERIS) ના ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે :

- ◆ શિક્ષણ અને સંશોધન સંદર્ભમાં વિજ્ઞાણકીય અભ્યાસ ઉપર સંશોધન કરવું ; અને
- ◆ રાષ્ટ્રીય સ્પર્ધાત્મક કક્ષાએ શિક્ષણ અને શૈક્ષણિક સંશોધનમાં સુધારણા લાવવા અસરકારક માનવસ્ત્રોતોને વિકસાવવા અને અસરકારક માહિતીનું પ્રસારણ કરવા વિકાસ કરવો.

મુખ્ય કાર્યો (Major Tasks) :

ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરવા કેરીસે (KERI) નીચેના મુખ્ય કાર્યો પૂર્ણ કરવાના છે.

- (1) સાર્વજનિક શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવા અને માનવ સ્ત્રોતોને ઈ-લર્નિંગ સહાય પદ્ધતિથી વિકસાવવા ;
- (2) શૈક્ષણિક અને સંશોધનની માહિતીમાં ભાગીદારી અને વિતરણ કરવા માટે EDUNET અને RISSને કાર્યાન્વિત કરવા ;
- (3) શૈક્ષણિક અને સંશોધન માહિતીમાં ભાગીદારી અને વિતરણને ઉત્તેજન આપવા/વિકસાવવા મેટાડેટા માનકીકરણ ફોર્મેટ (KEM 2.0)નું નવીનીકરણ કરવું ;
- (4) શિક્ષકો માટે કાર્યના પરિસ્થિતિમાં સુધારો લાવવા NEISને કાર્યાન્વિત કરવું ;
- (5) શાળા ગ્રંથાલયોને વિકસીત કરવા Digital Library Support Center ને વ્યવસ્થિત અને કાર્યાન્વિત કરવું ;
- (6) અદ્યતન-અધ્યાપન પદ્ધતિમાં સુધારો લાવવા અને વિષય વસ્તુના મુદ્દા વિકસીત કરવા સલામત રાખવા અને પૂરા પાડવા ;
- (7) શિક્ષણ સંદર્ભ માહિતીના ડિજિટાઇઝેશનની વર્તમાન સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવું અને અદ્યતન ક્ષેત્રો તપાસવા અને શૈક્ષણિક નીતિઓના વિકાસમાં સંશોધન અને સહાય કરવી ;
- (8) ગુણવત્તા પ્રમાણપત્ર અને વિજ્ઞાણકીય અધ્યયન પ્રદર્શન દ્વારા ખાનગી શિક્ષણ માહિતી એકમોની વૃદ્ધિ માટે સહાયતા પૂરી પાડવી ; અને
- (9) યુનિવર્સિટીઓના ડિજિટલાઇઝેશન અને આજીવન શિક્ષણ માટે સહાયતા કરવી.

◆ **કેરીસની પ્રવૃત્તિઓ (KERIS Activities) :**

1. ખાનગી ટ્યુટોરિયલમાં ખર્ચ ઘટાડવા અને જાહેર શિક્ષણમાં સુધારો કરવા વિજ્ઞાણકીય શિક્ષણ પદ્ધતિને વ્યવસ્થિત અને કાર્યાન્વિત કરે છે ;
2. એકવીસમી સદીમાં જ્ઞાન આધારિત સમાજને આગળ વધારવા જરૂરી સર્જનાત્મક વ્યક્તિઓના વિકાસ માટે સહાયતા કરે છે ;
3. વર્ગખંડ અધ્યયનમાં ગુણવત્તા સુધારવા માટે અને જાહેર શિક્ષણમાં મૂળભૂત સુધારો ICTના ઉપયોગ દ્વારા થઈ શકે તે માટે સહાયતા કરે છે ;
4. સંશોધન માહિતી ભાગીદારી સેવા દ્વારા ઉપભોક્તા કેન્દ્રી જ્ઞાન અને માહિતી સ્ત્રોતોનું સંચાલન કરે છે .
5. શૈક્ષણિક વ્યવસ્થા અને નાગરિક સેવામાં અસરકારકતા અને પારદર્શિતા બહાર લાવવા વિજ્ઞાણકીય શૈક્ષણિક વહીવટી સેવાઓનું વ્યવસ્થાપન કરે છે .
6. કોઈ પણ વ્યક્તિ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરી શકે તે માટે સાયબર લર્નિંગ સિસ્ટમને મદદ કરે છે .

14.4.3 કોન્સર્ટ(CONCERT) :

કોન્સર્ટ (CONCERT) અર્થાત્ Consortium on Core Electronics Resources in Taiwan. વેબ આધારિત સંપૂર્ણ ગ્રંથાંશ પ્રલેખોની વિકાસ પામતી લોકપ્રિયતાનો ફાયદો ઉઠાવવા 1998માં તેની સ્થાપના થઈ. તે મુખ્યત્વે તાઈવાનમાં આવેલા યુનિવર્સિટીઓ, કોલેજો સાથો-સાથ સંશોધન સંસ્થાઓના મુખ્ય સભ્યોનું બનેલું છે. (CONCERT)ના સંકલનકર્તા તરીકે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી. માહિતી કેન્દ્ર (STIC) સમૂહ ખરીદી અને સંશોધન ભાગીદારી થકી સંપૂર્ણ રીતે કરકસરતા અપનાવે છે. શિક્ષણ મંત્રાલય અને નેશનલ એપ્લાઈડ રીસર્ચ લેબોરેટરીઝ આંશિક ગ્રાંટ દ્વારા વર્ષ 2002માં CONCERTએ આંતરરાષ્ટ્રીય ડેટાબેઝ સિસ્ટમ ભાડે લીધી.

ઉદ્દેશો (Objectives) :

CONCERTના મુખ્ય ઉદ્દેશો નીચે મુજબ છે :

1. વૈજ્ઞાનિક ટેકનોલોજીની સંશોધન નીતિને આગળ ધપાવવી અને જ્ઞાન બેન્કની સ્થાપના કરવી. જેમાં રાષ્ટ્રના વિવેચનાત્મક મુદ્દાઓનો સમાવિષ્ટ છે.
2. રાષ્ટ્રીય ઈન્ટીગ્રેટેડ માહિતી સેવા પદ્ધતિને કાર્યાન્વિત કરવી
- ◆ **CONCERTના લક્ષણો (Feature of CONCERT) :**

CONCERT ના કેટલાંક વિશિષ્ટ લક્ષણો નીચે મુજબ છે :

1. **શૈક્ષણિક સંશોધન પ્રગતિને આગળ વધારવી (To Sustain Academics Research Progress)**

◆ રાષ્ટ્રીય માહિતી સ્ત્રોતોને સંકલિત અને વિકસીત કરવા. આપણા માહિતી સેવા ડેટાબેઝ જેવા કે CONCERT, ILL દ્વારા રોજિંદા સંશોધનને વેગ મળે તે માટે આંતરરાષ્ટ્રીય માહિતી સ્ત્રોતની ઓળખાણ કરાવવી.

2. **યોજના વિષયક નિર્ણય લેવામાં મદદ કરવી (To Support policy Decision Making) :**

◆ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીમાં મૂલ્ય આધારિત વિશ્લેષણો, માનવશક્તિની ફાળવણી અને નિરીક્ષણ પદ્ધતિ (વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી ઉપયોગમાં) માહિતી અને પ્રત્યાયન સલામતી માટે મળેલી ખાતરી ROCના કુશળ એક્ઝિક્યુટિવ દ્વારા યોજના વિષયક સંશોધન હાથ ધરવા માટે સરકારી યોજના વિષયક નિર્ણય લેનારને વિશ્લેષણાત્મક દૃષ્ટિ પૂરી પાડે છે.

3. **ઔદ્યોગિક સર્જનાત્મકતા પરિક્રમણની સગવડ પૂરી પાડવી (To facilitate Circulation of Industrial Innovation) :**

અતિ આધુનિક ટેકનોલોજી સંશોધન દ્વારા રાષ્ટ્ર આધારિત નેનો ટેકનોલોજી કાર્યક્રમમાં ભાગ લઈ પેટન્ટ વિશ્લેષણ કરવું અને ટેકનોલોજી રૂપાંતર દરખાસ્ત મૂકવી અને પરિણામ સ્વરૂપે આર્થિક ફાયદો ઉઠાવવામાં સહાય કરી જ્ઞાન સર્જનાત્મકતાનો મુખ્ય વિસ્તરણના દ્વાર ખોલી આપવાની મુખ્ય સહાયતા કરે છે.

4. **રાષ્ટ્રનીબહાર વિજ્ઞાન ટેકનોલોજીને આગળ ધપાવવા સહકાર આપવો (To enhance Science & Technology Co-Operation Across Nations) :**

Bilateral અને Multi-lateral દ્વિ-પક્ષીય અને બહુ-પક્ષીય (જોડાણ) સહકારને આગળ ધપાવીને દુનિયાભરની માહિતી પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા ભાગ લઈ (સહભાગી) સંશોધન ફલશ્રુતિને દર્શાવવી જેનાથી રાષ્ટ્ર તેની (આપણી) ઓળખ (Image)ને અદ્યતન રાખી શકે.

- ◆ **આંતરરાષ્ટ્રીય સહકાર (International Co-Operation):**

આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ સાથે સહકાર સાધવો એનો અર્થ માત્ર આંતરરાષ્ટ્રીય સ્ત્રોતો પ્રાપ્ત કરવા જ નહિ પરંતુ રાષ્ટ્રની વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની પ્રવૃત્તિઓ અને તેની ભૂમિકા / કામગીરીને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ માહિતી પ્રસારણ માટે વધારે ને વધારે માધ્યમો ખોલી આપે છે.

CONCERTના સંકલનકર્તા તરીકે (STIC)એ સભ્યપદ મેળવીને સંખ્યાબંધ માહિતી સંસ્થાઓ પુનર્જીવિત થઈ શકે છે. જેવી કે,

- Association of information and Dissemination Centers (ASIDIC)
- American Society for Information Science and Technology (ASIS & T)
- The European Association of Information Service (EUSIDIC)
- International Council for Scientific and Technical Information (ICSTI)
- International Federation of Library Associations and Stitutions (IFLA)
- Japan Science and Technology Agency (JST)
- Japan International Science & Techology Exchange Center (JISTEC)
- Canada Institute for Scientific and technical Information (CISTI)
- Korea Institute of Science and Technology Information (KISTI)
- National Technical Information Service (NTIS)

- National Library of Medicine (NLM)
- Asia- Pacific Economic Co-operation (APEC)
- European Science Foundation (ESF)
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
- Center for Science and Technology Studies (CWTS)

14.4.4 કુર્લ (CURL)

કુર્લ (CURL)એ (Consortium of University Research Libraries) બ્રિટિશ આયર્લેન્ડમાં આવેલ છે. યુરોપિયન યુનિવર્સિટી ગ્રંથાલયોમાં તે મોટા કન્સોર્ટિઆમાંનું એક છે. (CRUL) એ સંશોધકોને સહાયતા દ્વારા વિકેન્દ્રિત અને (ભિન્ન ઘટકયુક્ત) સંશોધન ગ્રંથાલય ભવિષ્યમાં બનાવી શકાશે.

◆ ઉદ્દેશો (Objectives) :

કુર્લ (CURL)ના ઉદ્દેશો આ મુજબ છે.

1. સ્થાનિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંશોધન સમુદાયને ફાયદો કરવા માટે સંશોધન ગ્રંથાલયોના સ્ત્રોતો વહેંચવાની ક્ષમતામાં વધારો કરશે;
2. સામાન્ય સમસ્યાઓના સંશોધનકેન્દ્રી સુઝાવ શોધી મજબૂત નેતૃત્વ પૂરું પાડે છે.
3. પરિવર્તનને અસર કરી અને સર્જનાત્મક પ્રોજેક્ટમાં અને સેવાઓમાં મુખ્ય બીજ (ભૂમિ/ સ્ત્રોત) પૂરા પાડવા.
4. માહિતી શોધ માટે પ્રાયોગિક સાધનો પૂરા પાડે છે.
5. સંશોધકોને સહાયતામાં સુધારો કરાવવા તેના સભ્યોને વ્યસ્ત રાખે છે.
6. વ્યૂહાત્મક વળતર (ભથ્થા) અને સહકારી ભાગીદારી દ્વારા (Foster Synergies)ને સહકારને પ્રોત્સાહન આપે છે. જેના દ્વારા UK, Ireland અને દુનિયાભરમાં સંશોધનમાં સહાયતા માટે ફાયદાકારક છે.
7. રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે વિશાળ ચર્ચાને ઘાટ આપવા મદદ કરવી.

◆ CURL (કુર્લ) ના લક્ષણો (Features of CURL) :

CURLના કેટલાંક વિશિષ્ટ લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

કોઈપણ વિદ્યાશાખાના કોઈપણ સ્થળથી સંશોધકોને સરળતાથી ઉપલબ્ધ કરાવે

1. બધાં જ સંસાધન સ્ત્રોતોને તે જે કોઈ સ્વરૂપે હોય ત્યાંથી સરળતાથી અને ઝડપથી ડેસ્કટોપ પર મેળવી શકાય. (શોધી શકાય, સ્થાન જાણી શકાય.)
2. વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતોને સંખ્યાબંધ જથ્થામાં ઝડપી અને સરળતાથી પ્રાપ્ત કરી શકાય.
3. હસ્તપ્રતો (manuscripts), આર્કાઈવ્ઝ અને મુદ્રિત સાહિત્ય કે જે વિજ્ઞાણસ્વરૂપે નથી અને ફેરવી (moved) શકાય તેવા નથી તે જે સ્થળે છે ત્યાંથી ભૌતિક રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય.
4. પોતાની સંસ્થાની બહાર અન્ય મુદ્રિત સાહિત્યનું કાર્યદક્ષતાથી તેનું વિતરણ કરી શકાય.

◆ કુર્લ (CURL)ના સભ્યો (Members of CURL) :

નીચે જણાવેલ કેટલીક સંસ્થાઓ કુર્લ (CURL) ના સભ્યો છે.

- ◆ Memabers of CURL
- ◆ University of Aberdeen Directorate of Information Systems & Services
- ◆ University of Birmingham information services
- ◆ University of Bristol Information Services
- ◆ British Library
- ◆ Cambridge University Library
- ◆ Cardiff University Information Services

- ◆ Durham University Library
- ◆ Edinburg University Library
- ◆ Imperial College London Library
- ◆ John Rylands University Library, University of Manchester
- ◆ King's Collage London Information Services & Systems
- ◆ Leeds University Library
- ◆ University of Liverpool Library
- ◆ University of London Research Library Services
- ◆ Library of the London School of Economics and Political Science (LSE)
- ◆ National Library of Scotland
- ◆ National Library of Wales
- ◆ Newcastle University Library
- ◆ University of Nottingham information Services
- ◆ University of Oxford Libraries
- ◆ School of Oriental and african Studies (SOAS)
- ◆ The University of Sheffield Library
- ◆ University of southampton Libraries
- ◆ Trinity Collage Library Dublin
- ◆ UCL (University College London) Library Services
- ◆ V & A Museum
- ◆ University of Warwick Library

14.4.5 ઈકોલ્ક (ICOLC) :

ઈકોલ્ક (ICOLC) અર્થાત્ International Coalition of Library Consortia છે. તે કન્સોર્ટિઆનું કન્સોર્ટિઆ છે જે સૌ પ્રથમ 1997માં મળેલ. તે મુખ્યત્વે 200થી વધુ ગ્રંથાલય અને દુનિયાભરના હજારો સભ્ય ગ્રંથાલયોના સહકારનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. સમાનરસના મુદ્દાઓ પર સગવડો પૂરી પાડવા કોન્સોર્ટિઆ સાથે ચર્ચા કરી પ્રાથમિક રીતે ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓને સહકાર થકી સેવા આપે છે. ઈકોલ્ક (ICOLC) વિશે વધારાની માહિતી <http://www.library.yale.edu/consortia> પરથી મેળવી શકાય.

◆ ICOLCની પ્રવૃત્તિઓ (Activities of ICOLC) :

મુખ્ય કાર્યોને પૂરા પાડવા તે નીચે મુજબની પ્રવૃત્તિઓ કરે છે.

- 1 નવા વિજ્ઞાણકીય માહિતી સંસાધનો, વિજ્ઞાણ પૂરી પાડનાર વેપારી કન્સોર્ટિઆમાં સહભાગી થનારને માહિતગાર રાખવા માટે અને અન્ય મહત્વના મુદ્દાઓ પર નિયામક અને કન્સોર્ટિઆના નિયામક મંડળની મિટિંગનું આયોજન કરે છે.
2. કન્સોર્ટિઆના આગેવાનોને પરસ્પર સંલગ્ન મુદ્દાઓ અંગે માહિતી પૂરી પાડનાર સમુદાય સાથે સહકારની મિટિંગ કરી એક ફોરમ પૂરું પાડે છે જેનાથી તેઓ પ્રસ્તાવ મૂકે અને એકબીજા સાથે વાર્તાલાપમાં જોડાઈ રહે.
3. તેના સભ્યોના ફાયદા માટે તે યાદીઓ અને વેબપેજ પણ સંચાલિત કરે છે.

◆ ICOLC કન્સોર્ટિઆના સહભાગી (Participating Consortia of ICOLC) :

ICOLC કન્સોર્ટિઆમાં ભાગ લેનાર કેટલાક કન્સોર્ટિઆ જે યાદી પૂરી પાડે છે. પ્રત્યાયન વ્યવહાર માટે URLs પણ પૂરા પાડવામાં આવે છે કે જે તેમના ઉદ્દેશો, સેવાઓ, પ્રવૃત્તિઓ અને માર્ગદર્શિકાઓ

વગેરે Website દ્વારા તમે જાણી શકશો.

ગ્રંથાલય નેટવર્કસ અને કન્સોર્ટિઆ
Library Network and Consortia

- ◆ Academic Business Library Directories (ABLD) <http://www.library.cornell.edu/abld/>
- ◆ Adventist Libraries information cooperative (ALICE) <http://www.asdal.org/alice>
- ◆ The Alberta Library (TAL) <http://www.thealbertalibrary.ab.ca/>
- ◆ Alliance for Innovation in Science and Technology Information (AISTI) <http://www.aisti.org/>
- ◆ Amigos Library Services, Inc. <http://www.amigos.org/>
- ◆ Anatolional University Libraries consortium (ANKOS) <http://www.library.yale.edu/consortia/www.ankosnet.org>
- ◆ Appalaching collage Association central Library (ACA) <http://www.acaweb.org/>
- ◆ Arizona Health information Network (AZHIN) <http://www.azhin.org/>
- ◆ Bibliographical Center for Research <http://www.bcr.org>
- ◆ Boston Library Consortium (BLC) <http://www.blc.org>
- ◆ Botswana Libraries Consortium (BLC) <http://www.califa.org>
- ◆ California Digital Library (CDL) <http://www.cdlib.org>
- ◆ Chicago Library System (CLS) <http://www.chilibsys.org>
- ◆ China Acedemic Library and Information System (CALIS) <http://www.calis.edu.cn/>
- ◆ Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation (CSIRO) <http://www.csiro.au/>
- ◆ Consortium of Ontario Libraries (Cool) <http://www.library.on.ca/cool/>
- ◆ Consortium of Swiss Academic Libraries <http://lib.consortium.ch/>
- ◆ Consortium of Univeristy Research Libraries- United Kingdom (CURL) <http://www.curl.ac.uk/>
- ◆ Consortium on Core Electronic Resoures in Taiwan (CONCERT) <http://www.stic.gov.tw/fdb>
- ◆ Council of Australian University Librarians (CAUL) <http://www.caul.edu.au>
- ◆ Electronics Libaray Network, British Columbia (ELN) <http://www.eln.bc.ca/>
- ◆ Florida Center for library Automation (FCLA) <http://www.fcla.edu>
- ◆ Forum for Resource Sharing in Astrophysics (FORSA) <http://www.iiap.res.in/ibrary/forsa.html>
- ◆ Health Science Information Consortium of Toronto (HSICT) <http://www.library.utoronto.ca./www/hsict>
- ◆ Illinois Library and Information Network (ILLINET)
- ◆ Illinois Digital Academic Library (IDAL) <http://www.idal.illinois.edu/>
- ◆ Indian National Digital Library in Engineering Science and Technology (INDEST) <http://www.pannit.iitd.ac.in/indest/>
- ◆ Japan Association of National University Libraries, (JANUL) <http://wwwsoc.nii.ac.jp/janul/index-e.html>

- ◆ KERIS (KERIS-LINK) <http://www.keris.or.kr/>
- ◆ Library Information and Resources Network (LIRN) <http://www.lirn.net/>
- ◆ Metropolitan New York Library Council (METRO) <http://www.metro.org/>
- ◆ Michigan Library Consortium <http://mlc.lib.mi.us/>
- ◆ National Library of Australia (NLA) <http://www.caslconsortium.org/>
- ◆ National Electronic Information Consortium of Russia (NEICON) <http://www.neicon.ru/>
- ◆ New England Law Library Consortium (NELLCO) <http://www.nellco.org>
- ◆ Ohio Library and Information Network (OhioLINK) <http://www.ohiolink.edu/>
- ◆ PALINET and Union Library Catalogue of Pennsylvania (PALINET) <http://www.palinet.org/>
- ◆ Queensland University Libraries Office of cooperation <http://www.quloc.org.au/>
- ◆ Southern Universities Purchasing Consortium (SUPC) <http://supc.produreweb.ac.uk/>
- ◆ UGC-Infonet E-Journals Consortium (UGC Infonet) <http://web.inflibnet.ac.in/econsortia/index.htm>
- ◆ University of North Carolina System (ULAC) <http://www.northcarolina.edu/content.php/libraries/ulac/index.htm>
- ◆ University of Texas System Digital Library <http://www.lib.utsystem.edu/>
- ◆ Virtual Library of Virginia (VIVA) <http://www.viva.lib.va.us/>
- ◆ Washington Research Library Consortium (WRLC) <http://www.wrlc.org/>

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises)

5. ઈડલ (IDAL) ના ઉદ્દેશો વર્ણવો

6. કોન્સર્ટ (CONCERT) ના વિશિષ્ટ લક્ષણોની ચર્ચા કરો.

નોંધ 1. નીચે આપેલ જગ્યામાં તમારા ઉત્તરો લખો.

2. એકમને અંતે આપેલ ઉત્તરો સાથે તમારા ઉત્તરો સરખાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14.5 સારાંશ (SUMMARY) :

આ એકમના અંતે ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઅમના પ્રાથમિક ખ્યાલ, તેની જરૂરિયાત, વિશ્લેષણ, જરૂરિયાતના હેતુઓ અને લાભો વગેરેની પ્રાથમિક ચર્ચા કરવામાં આવી છે. તેનો મુખ્ય આશય ભારતમાં ઉપલબ્ધ મહત્વના કન્સોર્ટિઆ વિશે જાણકારી આપવાનો છે. જેવાં કે, INDSET, FORSA, UGC-Infonet વગેરે આ ઉપરાંત વિદ્યાર્થીઓને ભારત બહારના દેશોમાં ઉપલબ્ધ કન્સોર્ટિઆનો પરિચય કરાવવાનો પણ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે જેવા કે KERIS, CONCERT, CURL વગેરે આથી એ આશા રાખવામાં આવે છે કે, વિદ્યાર્થીઓ ભારત અને વિદેશોમાં ઉપલબ્ધ કન્સોર્ટિઆના ખ્યાલો વિશે શીખી શકશે.

14.6 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના જવાબો (ANSWERS TO SELF CHECK EXERCISE)

1. ગ્રંથાલય કોન્સોર્ટિઆમ એ સમુદાય (સહકારી) બે કે તેથી વધુ માહિતી એજન્સીઓનું જે ઔપચારિક રીતે સહકાર સંકલન અર્થે કેટલાક કાર્યોને નવીન રીતે એકબીજાના ફાયદા અને પરસ્પર હેતુઓ પ્રાપ્ત કરવા એકઠા થયા છે. કન્સોર્ટિઆ મુખ્યત્વે સ્થાનિક, પ્રાદેશિક, રાષ્ટ્રીય કે આંતરરાષ્ટ્રીય ધોરણે કાર્યાત્મક કે સ્વરૂપને આધારે વિષયને આધારે રચના લે છે.
2. ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆના કેટલાંક લાભો નીચે મુજબ છે .
 - (1) પ્રત્યેક સભ્ય ગ્રંથાલય વ્યક્તિગત રીતે સમર્પિત કર્યા સિવાય દરેક સંસ્થાઓને તેની ક્ષમતા મુજબ સંસાધન ભાગીદારી પૂરી પાડે છે.
 - (2) ગ્રંથાલય કન્સોર્ટિઆનો સંગ્રહ દરેક સભ્ય ગ્રંથાલયોને તેના ઉપભોક્તાને વિધ્વત્ સંશોધન કરવા સહાય કરે છે.
 - (3) સહકારી સંશોધન અને (માહિતી) ટેકનોલોજીના પદાર્પણમાં વિકાસ થવાથી સેવાઓમાં સુધારો થાય છે. તથા ખર્ચમાં કરકસરતાની અસર અનુભવાય છે.
 - (4) સ્ટાફનો વિકાસ અને આદાન-પ્રદાન ગુણવત્તાયુક્ત સેવાને આગળ વધારે છે.
 - (5) કન્સોર્ટિઆમ દ્વારા ખર્ચમાં ઘટાડો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. ગ્રંથાલયના છેલ્લામાં છેલ્લા ઉપભોક્તાને એક ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ વધુમાં વધુ સ્ત્રોતોના ફળ ભોગવી શકે છે. (ઉપયોગ કરી શકે છે.) કન્સોર્ટિઆમ એક એજન્ટ તરીકે બધાં જ ગ્રંથાલયો સાથે કરાર કરે છે તેની ખરીદ કિંમત ઓછી હોય છે. જેનાથી તે વ્યક્તિગત સંસ્થાને પણ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.
 - (6) નવા વિજ્ઞાણકીય સ્ત્રોતોના પ્રવેશ સાથે ગ્રંથાલય સેવાને આગળ ધપાવવાની સરળતા રહે છે. ઉલ્લેખનીય છે કે, આ સેવા ઈન્ટરનેટ અને (World Wide Web) દ્વારા અપાય છે.
 - (7) શક્ય તેટલી ઓછી કિંમતે આંતર ગ્રંથાલય લેવડદેવડ ત્વરિત બનાવવી/ ઝડપી બનાવવું.
3. **FORSAના સભ્ય ગ્રંથાલયો આ છે :**
 - ◆ Indian Institute of Astrophysics (IIA) Bangalore
 - ◆ Inter- University Centre for Astronomy and Astrophysics (IUCAA), Pune
 - ◆ National Centre for Radio Astrophysics (NCRA) Pune.
 - ◆ Nizamiah Observatory (CASA), Hyderabad.
 - ◆ Physical Research Laboratory (PRL), Ahmedabad.
 - ◆ Raman Research Institute (RRI), Bangalore
 - ◆ Tata Institute of Fundamental Research (TIFR), Mumbai
 - ◆ State observatory (S.O.) Nainital
4. **UGC- Infonetના વિશિષ્ટ લક્ષણો આ છે :**
 - ◆ યુનિવર્સિટીથી સંલગ્ન કોલેજો સુધી વિકાસ કરવા પ્રમાણસરનું માળખું વિકસાવેલ છે.
 - ◆ રાષ્ટ્રની ભૌતિક સીમાઓને કમાન તરીકે ફાઇબર ઓપ્ટિક લિન્કથી જોડવા.
 - ◆ સંપૂર્ણ સેટેલાઈટ WANને બ્રોડબેન્ડ અને SCPC, VSAT ટેકનોલોજી મદદ કરે છે.
 - ◆ સમગ્ર રીતે નેટવર્ક નીચેથી ઉપર અને દરેક ડિવાઈસીસ સુધી નિરીક્ષણ થઈ શકે તે માટે સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ નેટવર્ક મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ છે.
 - ◆ દુનિયાના અન્ય શૈક્ષણિક અને સંશોધન નેટવર્ક સાથે જોડાણ કરવું.
 - ◆ ફાયરવોલ અને Intrusion Detction Systemનો ઉપયોગ ડેટા સલામતી અને વાઈરસના રક્ષણ માટે કરવામાં આવે છે.
 - ◆ વેબહોસ્ટિંગ, e- Journals અને Mail Boxes માટે સમર્પિત ડેટાકેન્દ્ર છે.

- ◆ તેની Mirror Sites (બીજા બાજુએ) Content Hosting (યજમાન નિયંત્રણ) માટે આખા વિશ્વમાં વિખરાયેલ છે.
- ◆ દૂરવર્તી શિક્ષણ માટે બ્રોડબેન્ડ, મલ્ટીમિડિયા વિડિયો માર્ગ (Channels)નો ઉપયોગ થાય છે.

5 IDALના ઉદ્દેશો આ છે :

- ◆ સંપૂર્ણ ગ્રંથાંશ, આકૃતિઓનું વિજ્ઞાણકીય સંસાધન સ્વરૂપે સંગ્રહ કરવો કે જેથી બધા જ (ઈલિનોસ) સંસ્થાઓમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ આપતી સક્ષમ સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ, ફેકલ્ટી અને કર્મચારી ગણને અભ્યાસ અને સંશોધનમાં માર્ગદર્શન અને સહાય કરી શકે.
- ◆ ઈલિનોઈસના શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો વતી કન્સોર્ટિઅમ એજન્ટ તરીકે વિશ્લેષણ પસંદગી અને સંપૂર્ણ ગ્રંથાંશ, પાદનોંધ, ડેટાબેઝ, વિજ્ઞાણ આકૃતિ, સ્ત્રોતો, વિજ્ઞાણ સ્વરૂપે પૂરા પાડવા કાર્ય કરવું.

6 CONCERTના કેટલાક વિશિષ્ટ લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

1. શૈક્ષણિક સંશોધન પ્રગતિને આગળ ધપાવવી (To sustain Academic Research Progress)

- રાષ્ટ્રીય માહિતી સ્ત્રોતોને સંકલિત અને વિકસીત કરવા આપણા માહિતી ડેટાબેઝ જેવા કે (CONCERT, ILL) વગેરે દ્વારા રોજિંદા સંશોધનને વેગ મળે તે માટે આંતરરાષ્ટ્રીય માહિતી સ્ત્રોતોની ઓળખાણ કરાવવી.

2. યોજના વિષયક નિર્ણય લેવામાં મદદ કરવી (To Support policy-Decision Makers) :

- વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીમાં વિકાસ અને મૂલ્ય આધારિત વિશ્લેષણો, માનવ શક્તિની ફાળવણી અંગે નિરીક્ષણ પદ્ધતિ (વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ઉપયોગમાં) માહિતી અને પ્રત્યાયન સલામતી માટેની ખાતરી ROCના કુશળ એક્ઝિક્યુટીવ દ્વારા યોજના વિષયક સંશોધન હાથ ધરવા માટે સરકારી યોજના વિષયક નિર્ણય લેનારને વિશ્લેષણાત્મક દૃષ્ટિ પૂરી પાડે છે.

3. ઔદ્યોગિક સર્જનાત્મકતાની આપ-લેની સગવડ પૂરી પાડવી (To Facilitate Circulation of Industrial Innovation) :

- (Cutting edge) આધુનિક ટેકનોલોજીના સંશોધન દ્વારા રાષ્ટ્ર આધારિત નેનો ટેકનોલોજીના કાર્યક્રમમાં ભાગ લઈ પેટન્ટ વિશ્લેષણ કરવું અને ટેકનોલોજી રૂપાંતર કરવું અને પરિણામ સ્વરૂપે આર્થિક ફાયદો ઉઠાવવામાં સહાય કરી જ્ઞાન- સર્જનાત્મકતાનો મુખ્ય વિતરણ દ્વારા ખોલી આપવાની સેવા કરે છે.

4. રાષ્ટ્ર બહાર વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીને આગળ ધપાવવા સહકાર આપવો To Enhance S & T Co-operation Across Nations

- bilateral અને Multi lateral જોડાણ સહકારને આગળ ધપાવીને દુનિયાભરની માહિતી પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા ભાગ લઈ (સહભાગી) સંશોધન ફલશ્રુતિને દર્શાવવી જેનાથી રાષ્ટ્ર તેની (આપણી) ઓળખ / imageને અદ્યતન રાખી શકે.

14.7 ચાવીરૂપ શબ્દો (KEY WORDS) :

આંતર ગ્રંથાલય લેવડ-દેવડ (ILL) :

આંતર ગ્રંથાલય લેવડ-દેવડ (ILL) એક પ્રક્રિયા છે કે જે અન્ય ગ્રંથાલયને (વાચન) સામગ્રી પૂરી પાડવી અથવા ગ્રંથાલય સામગ્રી મેળવવા અંગેની વિનંતી સ્વીકારવી. સામગ્રીમાં પુસ્તકો, દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સામગ્રી અને અન્ય પરત કરવા યોગ્ય જર્નલના લેખોની પ્રતો, પુસ્તકના પ્રકરણો વિધ્વતાપૂર્ણ લેખો અને અન્ય બિન પરત કરવા યોગ્ય બાબતો સમાવિષ્ટ છે.

મેટાડેટા (Metadata) :

ડેટા અંગેનો ડેટા. ડેટા કોના દ્વારા કેવી રીતે અને ક્યારે એકત્રિત કરાયો છે અને કઈ રીતે મઠારવામાં આવે છે તે અંગેની જાણકારી મેટાડેટા આપે છે. સંગ્રહાયેલી માહિતીમાં રહેલા ડેટાની સમજણ મેળવવા માટે મેટાડેટા જરૂરી છે.

ઈ-લર્નિંગ (e-learning) :

વિજ્ઞાણકીય વિનિયોગનો ઉપયોગ અને શીખવાની રીત તેને ઈ-લર્નિંગ કહેવાય. ઈ-લર્નિંગ વિનિયોગ અને શીખવાની રીતમાં વેબ આધારિત લર્નિંગ, કમ્પ્યુટર આધારિત લર્નિંગ, આત્માસી વર્ગખંડ અને ડિજિટલ સાથે કરવાની રીત સમાવિષ્ટ છે.

ઈન્ટરનેટ (Internet) :

લાખો કમ્પ્યુટર્સનું વૈશ્વિક નેટવર્ક જોડાણ. સો કરતાં વધુ દેશો સમાચારો, અભિપ્રાયો અને ડેટા વિનિમય માટે જોડાયેલ (Linked) છે.

ઈ-પુસ્તક (e-book) :

પુસ્તકનો વિજ્ઞાણકીય પાઠાંતર કે જે કમ્પ્યુટર અથવા અન્ય કોઈ યુક્તિ દ્વારા વાંચી શકાય.

વિકાસશીલ ગ્રંથાલય નેટવર્ક (DELNET) :

વિકાસશીલ ગ્રંથાલય નેટવર્ક (Developing Library Network)ની સ્થાપના ગ્રંથાલયોના નેટવર્કના વિકાસ મારફત ગ્રંથાલયોમાં સંસાધન ભાગીદારીને પ્રોત્સાહન આપવા જેવા મહત્વના ઉદ્દેશો સાથે થયેલ છે.

વિજ્ઞાણકીય પ્રલેખ વિતરણ સેવા (EDDS) :

વિજ્ઞાણકીય (Electronic) પ્રલેખ (Document) વિતરણ (Delivery) સેવા (Service)

14.8 સંદર્ભો અને વિશેષ વાચન (REFERENCES AND FURTHER READING)

Ball, David (2002). Consortium Purchase of Electronic Resources by Public Libraries in England: Museums, Libraries and Archives, UK, available at <<http://www.peoplesnetwork.gov.uk/documents/rel78-01.pdf>>

Ball, David (2004). What's the 'Big Deal', and Why is it a Bad Deal for Universities?" *Interlending & Document Supply*, 32(2), 117.

Biswas, B and Dasgupta, S. (2001) *Opportunities for Libraries in Managing and Resource Sharing through Consortia: A New Challenge for Indian Librarians*.

Chand, Prekash and Mahesh, G. (2003). CSIR E-Journals Consortium. *In: Proceedings of the Annual Conference of the Society for Information Science*, -Roorkee: Indian Institute of Technology.'

Evans, Edwards (2002). Management Issues of Consortia. Part Two. *Library Management*. 23(6/7), 275.

Hiremath, Uma (2001). Electronic Consortia: Resource Sharing in the Digital Age. *Collection Building*. 20(2), 80-87.

<http://paniit.iitd.ac.in/indest>.

<http://web.inflibriel.ac.in/econsortia/index.html>.

<http://www.curl.ac.uk/>.

<http://www.keris.or.kr/>.

<http://www.rguhs.ac.in/hn/newheil.htm>.

<http://www.stic.gov.tw/fdb>.

http://www.ugc.ac.in/new_initiatives/cons_subscription.html.

સંશોધનોની ભાગીદારી કાર્યક્રમો
Resourcing Sharing
Programmes

INFUNET Newsletter, October - 2003 to March 2004, 9 (4) and 10(1).

Kaul, H. K. (1999). *Library Resource Sharing and Networks*. New Delhi: Virgo.;

Landesman, M and Reenen, J. Van (2000). Consortia vs. Reform: Creating Congruence. *The Journal of Electronic Publishing*. 6(2).

Nfila, Reason Baathuli and Darko-Ampem, Kwasi (2002). Developments in Academic Library Consortia from the 1960s through to 2000: A Review of the Literature. *Library Management*. 23(4/5), 203-212.

Sayers, Richard (2004). A Smart Place in the Sun: Future-proofing the Queensland Government Libraries Consortium. *Library Management*. 25(6/7), 283.